

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ÇOK
KÜLTÜRLÜLÜK ÜZERİNE ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ:
AKDENİZ BÖLGESİNDE BİR İL

Nihal ÇETİNKAYA

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2020

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK ÜZERİNE
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: AKDENİZ
BÖLGESİNDE BİR İL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nihal ÇETİNKAYA

Danışman

Doç. Dr. Ayhan AKIŞ

Antalya, 2020

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalarda gösterilenlerden olduğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belirli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

29.06.2020

Nihal ÇETİNKAYA

TEŞEKKÜR

Bir insanın ülkesini sevmesi takdir edilecek bir şey. Ama neden sevgi sınırdan bitmek zorunda? Hem de insanın yaratılışında var olan sonsuz sevgi, sınırları aşarak tüm dünyaya insanına yetebilecekken. Eğitim-öğretim, öncelikle aile, çevre ve daha sonra okulda devam eden bir süreçtir. Öğretmenler olarak bu süreçte bizlere düşen görev; öğrencilerimizin dünya insanı olma yolunda; din, dil, ırk, cinsiyet, sosyal sınıf, ulus ayrımı yapmaksızın; farklılıklara saygı duyan, empati-iletişim-eleştirel düşünme-kalıp ve önyargıyı fark etme-işbirliği-problem çözme-yenilikçi düşünme becerileri gelişmiş bireyler olarak yetiştirmektir. Sosyal bilgiler, hiç şüphesiz ki bu amaçlar ve beceriler için en uygun derstir. Bu düşüncelerle yazmış olduğum tezimde ilk günden bu yana desteklerini esirgemeyen, akademik ahlakı ve çalışma prensipleri ile yol gösteren danışmanım sayın Doç. Dr. Ayhan AKIŞ'a, çalışmalarım sırasında değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA'ya ve Arş. Gör. Fatih ÖZDEMİR'e,

Kıymetli arkadaşlarım Nur İkbâl YILDIZ ve Nezire DİKMENLİ'ye, en zor zamanlarımda yanımda olan, ikinci ailem DÖNER ailesine, bu günlere gelmemde emekleri sonsuz olan anne ve babama, en önemlisi de yaşamım boyunca her an sevgisini, inancını ve desteklerini, o güzel yüreğini benden esirgemeyen abim Mehmet ÇETİNKAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hazırladığım bu tezimin sosyal bilgiler alanına katkı getirmesi dileğiyle..

Nihal ÇETİNKAYA

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: AKDENİZ BÖLGESİNDE BİR İL

ÇETİNKAYA, Nihal

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayhan AKIŞ

1 Haziran 2020, (104)

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında çok kültürlü eğitim yaklaşımına hangi düzeyde ve nasıl yer verildiğini tespit etmek, sosyal olguların okul ortamında öğrenciye aktarımında önemli yeri olan sosyal bilgiler dersinin temsilcisi olan branş öğretmenlerinin bu kavramla ilgili algılarını, farkındalıklarını ve bilgi birikimlerini ortaya koymaktır. Araştırma, öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konuları hakkında bilgilerini belirlemek, bu konudaki algılarını değerlendirmek ve bilgi birikimlerini ortaya koymak amacı ile nitel araştırma yöntemleri ile yürütülmüştür. Bu amaçla 11 adet açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Akdeniz bölgesinde bir ilde, ortaöğretim kurumlarında görev yapan 20 adet sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar, çok kültürlülük bağlamında önemli görülen iki ilçe okullarında görev yapan öğretmenlerdir. Hazırlanan formlar 20 adet sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Diğer önemli kriter ise çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin en az 5 yıl görev yapmış olmalarıdır. Araştırma sonucunda, katılımcıların çok kültürlülük algılarının olumlu olduğu, eğitim sistemimizde çok kültürlülük ile ilgili birtakım eksiklerin yer aldığı, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın milli tarih temalı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın hoşgörü-farklılıklara saygı temelli olduğu, 2005 sınıf içi uygulamaların program eksikliğinden dolayı yetersizliği, 2018 sınıf içi uygulamaların öğretmenlerin çabalarıyla daha olumlu olduğu, 2005 ders kitaplarının içerikte bilgi kavram eksikliklerinin yaşandığı, 2018 ders kitaplarının ise hem olumlu hem olumsuz taraflarının var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çok Kültürlülük, Çok Kültürlü Eğitim, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Ders Kitapları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF TEACHERS 'VIEWS ON MULTI CULTURALITY IN SOCIAL STUDIES EDUCATION: A PROVINCE IN THE MEDITERRANEAN REGION

ÇETİNKAYA, Nihal

Master, Department of Turkish and Social Sciences

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Ayhan AKIŞ

June 1, 2020, (104)

The aim of this study is to determine at what level and how the multicultural education approach is used in the Social Studies Curriculum, to reveal the perceptions, awareness and knowledge of the branch teachers, who are representatives of the social studies course, which has an important role in the transfer of social facts to the student in the school environment. The research was carried out with qualitative research methods in order to determine teachers' knowledge about multiculturalism and multicultural education, to evaluate their perceptions and to reveal their knowledge. For this purpose, an interview form consisting of 11 open-ended questions was prepared. There search group consists of 20 social studies teachers working in a province in the mediterranean region and middle schools. Participants are teachers working in two district schools, which are considered important in the context of multiculturalism. The prepared forms were applied to 20 social studies teachers. The principle of volunteering was taken into account in determining the participants. Another important criterion is that the social studies teachers who participated in the study have worked for at least 5 years. As a result of the research, the participants' perceptions of multiculturalism are positive, there are some deficiencies related to multiculturalism in our education system, the 2004 program is national history themed, the 2018 program is based on tolerance-respect for differences, the inadequacy of 2005 curriculum practices due to the lack of curriculum, It has been concluded that the 2004 textbooks have more knowledge and concept deficiencies, and the 2018 textbooks have both positive and negative sides.

Keywords: Multiculturalism, Multicultural Education, Social Studies Curriculum, Textbooks.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTIMA LİSTESİ.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Problem Cümlesi.....	4
1.3.1. Alt Problemler.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Varsayımlar.....	6
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kültür Kavramı ve Boyutları.....	8
2.1.1. Kültür.....	8
2.1.2. Kültürün Özellikleri.....	9
2.1.3. Kültürün İşlevleri.....	11
2.1.4. Kültürel Süreçler.....	11
2.1.5. Kültür-Eğitim İlişkisi.....	12
2.2. Çok Kültürlülük.....	13

2.2.1. Çok Kültürlülüğün Tanımı.....	13
2.2.2. Çok Kültürlülüğün Tarihi.....	14
2.2.3. Çok Kültürlü Eğitimin Tanımı ve Amaçları.....	16
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Çok Kültürlülük.....	19
2.4. Çok Kültürlülük ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	23
2.5. Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitim ile İlgili Çalışmalar.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	26
3.2. Çalışma Grubu.....	26
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması.....	27
3.4. Verilerin Analizi.....	28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Çok Kültürlülüğün Tanımına Yönelik Katılımcı Görüşleri.....	29
4.2. Ülkemiz Eğitim Sisteminde Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	32
4.3. Dünyada Uygulanan Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri...	36
4.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	41
4.5. 2004-2018 Programlarının Çok Kültürlülük Açısından Değerlendirilmesi ve Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	46
4.6. 2004 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	50
4.7. 2004 Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri.....	53

4.8. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	56
4.9. 2018 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	60
4.10. 2018 Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri.....	65
4.11. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Kavramının Uygulanması ve Geliştirilmesine Yönelik Katılımcı Görüşleri.....	70

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	77
5.2. Öneriler.....	83
KAYNAKÇA.....	84
EKLER.....	88
GÖRÜŞME FORMU.....	88
ÖZGEÇMİŞ.....	90
BİLDİRİM.....	91
İNTİHAL RAPORU.....	92
ETİK KURUL KARARI.....	93

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Özellikleri.....	27
Tablo 4.1. Çok Kültürlülüğün Tanımına Yönelik Katılımcı Görüşleri.....	29
Tablo 4.2. Ülkemiz Eğitim Sisteminde Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	32
Tablo 4.3. Dünyada Uygulanan Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri....	36
Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	41
Tablo 4.5. 2004-2018 Programlarının Çok Kültürlülük Açısından Değerlendirilmesi ve Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	46
Tablo 4.6. 2004 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	50
Tablo 4.7. 2004 Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri.....	53
Tablo 4.8. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	56
Tablo 4.9. 2018 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri.....	60
Tablo 4.10. 2018 Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri.....	65
Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Kavramının Uygulanması ve Geliştirilmesine Yönelik Katılımcı Görüşleri.....	70

KISALTMA LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

%: Yüzde

vb: ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. 1. Problem Durumu

Devletler oluşum sürecinde birçok aşamadan geçmiş ve bu aşamalarda uygulanan yönetim biçimleri de zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Fransız İhtilali sonrasında kurulan devletler, kuruluş aşamasında etnik köken ve kültürü dikkate alarak kurulmaya başlamışlardır. Avrupa’da birçok devletin kuruluşunda ulus-devlet anlayışı önem kazanmış ve temellerini bu görüşe göre atmıştır. ABD’de ise durum benzer olmamıştır. ABD’de, değişen şey farklı etnik kökenden insanların bir araya gelmesiyle kurulmuş olmasıdır. 1492’de keşfinden sonra İspanyollar, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizler bu kıtada toprak sahibi olarak ulus-devlet olgusunu yıkmış yerine çok kültürlü devlet modelini oluşturmuştur. 1960’lı yıllarda ABD’de toplumsal çeşitliliğin artması, insan hakları hareketlerinin, etnik azınlıkların ve kadınların eşit hak ve olanak taleplerinin yoğunlaşması ile bu gruplara yönelik ırkçılığın, cinsiyetçiliğin ve baskının farkına varılması sonucunda 1970’lerde çok kültürlülük kavramı ortaya çıkmıştır.

Türkiye, farklı etnik kökenlerden gelen insanların bir arada yaşadığı bir kültür mozağine sahiptir. Kanada, ABD ve Avustralya ile Türkiye’nin şartları birbirinden farklıdır. Söz konusu ülkeler göç sebebiyle çok zengin bir etnik, kültürel, dinsel ve dilsel çeşitlilik sergilemektedir (Canatan, 2009). Türkiye açısından düşünüldüğünde bu çeşitliliğin sebebi göç olmayıp, geçmişten günümüze bir arada yaşayan unsurların birlikteliğidir.

Cumhuriyetin ilanından itibaren izlenen kültür politikaları incelendiğinde, öncelikli amacın bir ulus-devlet inşası ve bunun devamlılığı üzerine odaklanıldığı görülmektedir (Üstel, 2011). Bu inanış ister istemez tek kültürlü anlayışı getirmiş ve kültürel çeşitliliğe kapalı bir ortam oluşturmuştur. Kültür ve çok kültürlülük kavramları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kültür bir toplumda her anlamda bir görüş birlikteliğini savunurken çok kültürlülük ise farklı kültürel geleneklerin bir arada yaşama esasına dayanmaktadır.

Çok kültürlülük; 1960'lı yıllarda ABD'de vatandaşlık hakları akımıyla beraber önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde olduğu gibi o dönemde de ABD çok farklı etnik kökenlerden oluşan bir nüfusa sahipti. Bu bölgede yer alan farklı etnik gruplar çeşitli ayrımcılığa uğramalarına karşın, özellikle siyahlar ve Amerikan yerlileri çalışma ve eğitim alanında en katı ve şiddetli ayrımcılığa uğramıştır. Bu ayrımcılığın boyutları incelendiğinde siyahi Amerikan vatandaşları beyazlarla aynı okullarda eğitim göremiyor ve aynı otobüslerde seyahat edemiyorlardı. Bu ortamda başlayan vatandaşlık hakları ve reform hareketleri ile bu azınlık grupları beyazlarla eşit vatandaşlık hakları elde etmeye başlamışlardır. Bu akımların etkileri eğitim alanında da etkisini göstermeye başlamış ve eğitimde eşitlik ve adalet kavramları önem kazanmıştır. Ayrıca 1954 yılında Amerikan Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararda kişilerin etnik kökenlerine veya renklerine göre ayrı okullarda okuması zorunluluğunun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirtmesi de bu sürece önemli bir katkı sağlamıştır. Bu karar gereği siyahi öğrencilerin güvenlik gerekçesiyle asker koruması altında ilk defa beyazlarla birlikte okula başladığı ilk gün televizyonlarda yayınlanmış ve bu görüntüler toplum vicdanını yaralamıştır. Bu karar, siyahi ile diğer azınlıkların eğitim ve kültürel haklarının verilmesinde adeta mihenk taşı olmuş, bunu izleyen yıllarda bir dizi etnik ve cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkarılan yasalarla mahkeme kararları ile bu ayrımlar azaltılmıştır (Kahn, 2008).

İşte bu ortamda temelleri atılan çok kültürlü eğitim yaklaşımları bugün ABD'de azınlık nüfusun artması ile çok daha fazla önem kazanmıştır. Öncelikle etnik ve kültürel farklılıklar üzerine yoğunlaşan çok kültürlü eğitim kapsam olarak genişleyerek bir toplumda farklı kabul edilen her kesimin veya grubun sorunlarıyla ilgilenir hale gelmiştir. 1970'li yıllardan başlayarak çok kültürlü eğitim sosyal sınıflar, toplumdaki ekonomik ayrımcılıklar, kız çocukların ve engellilerin eğitimde uğradığı haksızlıklar gibi konular üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Öte yandan 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra batı toplumlarında Müslümanlık ve Müslümanlar hakkındaki olumsuz düşünceler yükselmiş İslam'ın şiddeti teşvik ettiği kanısı yaygınlaşmaya başlamıştır (Banks, 2009). Bu durum Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı batı toplumlarında İslam'dan ve Müslümanlardan korkarak onlara karşı güvensizlik içinde olmak ve onları reddetmek olarak tanımlanan İslamafobinin hızla gelişmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda Müslüman nüfusun son yıllarda eğitimde ve medyada statüleri ve hakları tartışılmaya başlamıştır. Ayrıca son yıllarda çok kültürlü eğitim

savunucuları eşcinsellerin eğitimde ve toplumda uğradığı haksızlıklara ve ayrımcılıklara dikkat çekmeye başlamışlardır.

Çok kültürlülük ülkemizde ve benzer diğer ülkelerde sosyal bilgiler dersi ile verilmekte eğer sosyal bilgiler dersi yoksa denk diğer derslerle verilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi eğitim ortamına, bir konu alanı ya da ders olarak ABD'nin 19. yy. sonları ile 20. yy. başlarında yaşadığı kültürel, sosyal, ekonomik alanlardaki büyük dönüşüm sonrası doğurduğu sorunlara çözüm aramak ve ulusal toplum anlayışını oluşturmak amacı ile girmiştir. Bu da, 1930'lu yıllarda ortaya çıkan ilerlemecilik akımının demokratik toplum için vatandaş yetiştirme görüşünün etkisiyle oluşmuştur.

Sosyal Bilgiler Eğitimi'nde üç tür temel yaklaşım bulunmaktadır. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler, Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler. Bu temel yaklaşımlardan “Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler” yaklaşımına göre sosyal bilgiler öğretiminin amacı; öğrencilerin bireysel ve sosyal sorunları tanımlama, analiz etme ve karar verme becerilerini geliştirmektir. Bu yaklaşımda dersin içeriği, sosyal bilgilerin tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi gibi geleneksel konuları ile sınırlı değildir. Çağdaş dünya sorunları, yerel, ulusal ve evrensel ölçülerde öğretim süreçlerinde ele alınan temel konulardır (Barth ve Demirtaş, 1997).

Bu bağlamda çok kültürlülük sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ele alınması gereken önemli konu başlığıdır. Tüm dünyada ve birçok ülkede farklı, kültür, din, kimlik ve milletten insanlar artık birlikte yaşamaktadırlar. Bu noktada Sosyal Bilgiler dersi çok kültürlülükten doğan çatışmayı önlemek için alternatif bir yol olarak görülmektedir. Bu alternatif yolun doğal olarak ülkelerin eğitim anlayışlarını ve eğitim politikalarını da etkilediği yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye'de çok kültürlülük yaklaşımı az bilinmektedir ve eğitim sistemine yansması sınırlıdır. Bu alanda yapılan çalışmalar yeterli düzeyde değildir. 2005 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bu kavrama yer verilmiştir. Fakat yapılan incelemelerde program üzerinde derinlemesine bir analiz yapılmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı ise son yayınlanan 2018 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çok kültürlüğe hangi düzeyde ve nasıl yer verildiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırmanın birinci bölümünde; kültür kavramı ve boyutları ile ilgili bilgi verilmiş. İkinci bölümde; çok kültürlülüğün tanımı,

çok kültürlülüğün tarihi, çok kültürlülüğün dünya da ve Türkiye’de yansımaları ve çok kültürlülüğün Sosyal Bilgiler öğretim programındaki yeri ile ilgili açıklamalar yapılmış. Üçüncü bölümde yurt dışında çok kültürlülük kavramı ile ilgili araştırmalar aktarılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise, Türkiye’de çok kültürlülük kavramı ile ilgili hazırlanan araştırmalardan bahsedilmiştir. Bulgular kısmında öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşler tablolar halinde sunulmuş, sonuç ve öneriler bölümünde özetlenmiş ve elde edilen bulgular ışığında Türkiye’de ve eğitim hayatımızda önemli bir yere sahip olan çok kültürlülük kavramına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı son yayınlanan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çok kültürlü eğitim yaklaşımına hangi düzeyde ve nasıl yer verildiğini tespit etmek, sosyal olguların okul ortamında öğrenciye aktarımında önemli yeri olan sosyal bilgiler dersinin temsilcisi olan branş öğretmenlerinin bu kavramla ilgili algılarını, farkındalıklarını ve bilgi birikimlerini ortaya koymaktır. Çok kültürlülük kavramı ile ilgili yayınlanan araştırmalar incelendiğinde 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili Akdeniz Bölgesi’nde yeterli çalışmanın henüz yapılmadığı tespit edilmiş. Akdeniz Bölgesi’nin çok kültürlülük açısından önemli merkezlerdendir. Gerek yurt içi gerekse yurt dışından yoğun göç almaktadır. Bu çalışma ile yazın alanındaki eksiklik giderilmeye çalışılmış, bu bölgelerde eğitim sürecinin daha sağlıklı şartlarda devamı için çalışma hazırlanmıştır.

1. 3. Problem Cümlesi

Çok kültürlülük yaklaşımının yenilenen Sosyal Bilgiler öğretim programı dâhilindeki yansımaları nelerdir? Bu yansımalar ışığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterlilikleri ve farkındalıkları hangi düzeydedir?

1.3.1. Alt Problemler

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük kavramı hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitimde çok kültürlülük kavramı hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülük uygulamaları hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki çok kültürlülük hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıf içerisinde çok kültürlülük uygulamaları hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıf içerisinde çok kültürlülük uygulamaları hakkında düşünceleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramına ilişkin düzenlemeler ile ilgili çözüm önerileri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Birçok toplum, tarihten günümüze çeşitli etnik grupların birleşmesi ile varlıklarını oluşturmuş ve bu varlıklar günümüze dek süregelmiştir. Küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde bu farklılıkların birlikteliği daha hızlı şekilde kendini var

etmiştir. Çok kültürlülük ise etnik ve kültürel temelleri ne olursa olsun farklı toplumların eşitlik esasına dayanarak bir arada barış içinde yaşamasını temel alan bir sistemdir. Türkiye bulunduğu coğrafi konum nedeni ile çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konularında büyük öneme sahiptir. Çeşitli temellere dayanan toplumların bir arada hoş görülmesi ve kendini rahatça ifade edebilecekleri ortamların yaratılması gereklidir. Bu ortamların eğitim temelinde oluşturulması ve çok kültürlü eğitim uygulamalarının kendini en iyi şekilde var edebileceği alan Sosyal Bilgiler alanıdır. Sosyal Bilgiler eğitiminde; empati, araştırma, sebep sonuç ilişkisini belirleme, problem çözme, iş birliği, iletişim, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme becerileri öğrencilerde geliştirilmesi önemli görülen temel becerilerdendir. Bu beceriler çok kültürlü eğitim ortamının oluşumunu ve işleyişini desteklemektedir. Bu bilgiler ışığında Sosyal Bilgiler öğretiminde önemli bir yere sahip olan çok kültürlülük kavramı, sosyal bilgiler öğretmenlerinden elde edilen bilgiler ışığında araştırılmıştır. Elde edilen veriler ile sosyal bilgiler programında ve ders kitaplarında çok kültürlülük kavramı ele alınıp değerlendirilmesi yapılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen bilgiler ve yapılan araştırmalar neticesinde sosyal bilgiler içerisinde yer alan çok kültürlülük kavramının incelenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışma alan yazında önemlidir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmanın uygulanması ve değerlendirilmesi ile ilgili varsayımlar:

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin yönlendirilen veri toplama aracını samimi ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Çalışma sürecinde öğretmenlerin konu ile ilgili formda yöneltilen; çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim, dünyada ve Türkiye’de çok kültürlülük uygulamaları, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında çok kültürlülük, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarında çok kültürlülük uygulamaları ile ilgili sorularla sınırlıdır. Araştırma, Akdeniz Bölgesi’nde ortaokullarda çalışan 20 adet sosyal bilgiler öğretmeninden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmada kullanılan görüşme formu

11 adet açık uçlu sorudan oluşmuştur ve araştırmaya katılan öğretmenlerin verdiği cevaplarla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Kültür: Duverger (2004)'e göre kültür; toplumda bir arada yaşayan insanlardan beklenen davranışları belirleyen, rolleri oluşturan, sistemli şekilde düzenlenmiş davranışlar, duyular ve düşünceler bütünüdür.

Çok Kültürlülük: Ensaroğlu (2001)'na göre; farklı kültürlere ait toplumların, aynı toplum içinde varlıklarını kabul etme, birbirleri ile ilgili ilişkilerini çatışmasız ortamda sürdürebilme ve var hukuk kurallarından eşit şekilde faydalanabilme.

Çok Kültürlü Eğitim: Bir toplumdaki kültürel farklılıkların dikkate alınarak, eğitim politikalarının belirlenmesini ifade etmektedir. Çok kültürlü eğitimin en önemli amacı, farklı kültürel grupların, değer sistemlerini, yaşam biçimlerinin ve dillerinin eğitim programlarının yapısına ve içeriğine yansıtılması ve öğrencilerin çoğulcu düşünmesi farklılıklara saygı göstermesi ve beraber yaşama becerilerini geliştirmesidir (Banks, 2010).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kültür Kavramı ve Boyutları

Çok kültürlülük kavramının anlaşılması, öncelikle kültür kavramının bilinmesine ve bu kavram dâhilinde var olan özelliklerin özümsemesine bağlıdır. Çok kültürlülüğün öne çıkması temelde kültür tanımının yapılmasını ve açıklık getirilmesini gerektirir.

2.1.1. Kültür

Kültür ile ilgili var olan tanımlar oldukça fazladır. Sistemli olarak verilen ilk tanım Tylor (1992)'a aittir. Bu tanımdan bahsedecek olursak kültür; “bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetlerden ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşmuş karmaşık bir bütün”. Bu tanımda kültürün birçok alanda var olduğunu ve toplumun bireyleri tarafından paylaşılan yapıda olduğundan bahsedilmiştir. Diğer kültür tanımları ise; Gittler'e göre kültür: “İnsanın yarattığı hayat tarzı, biçimi”. Linton'a baktığımızda “öğrenilmiş tavır ve hareketlerin ve bunların sonuçlarının dış şeklidir. Bunu meydana getiren unsurlar belirli bir toplumun üyelerince başkalarına aktarılır ve bölüşülür”. Allport ise tanımında; “hayat problemlerinin hazır cevapları” diye bahsediyor kültürden. Hunt ise “insanlar hayat tecrübelerinden bir takım kural ve usuller ve bunları destekleyen fikir ve değerler çıkarıp geliştirmektedirler. Biz bunlara kültür diyoruz” diyerek kültür hakkında düşüncelerini aktarmıştır (akt. Dönmezer, 1999).

E.W.F. Tomlin'in gözünden kültür tanımına baktığımızda insanın hayatına anlam katan, insanı yükselten ve hayatı yaşanmaya değerli kılan bir şeydir. Kültür ve kültürü oluşturan öğelere bakıldığında insanın yaşamını anlamlı kıldığı gerçeği yadsınamaz. Bir toplumun kültürel değerlerini elinden aldığımızda ya da yok etmeye çalıştığımızda o toplum da yok olmaya başlayacaktır. Çünkü her bir toplumu diğerinden ayıran, ona özgünlük katan şey bünyesinde var olan kültürel değerleridir. Bu durumu en iyi anlatan örneklerden biri 1988'li yıllarda Bulgaristan'da yaşarken isimleri değiştirildiği için Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bir Türk kadının sözlerinde görmek mümkündür. Bu kadına, niçin Türkiye'ye geldiği sorulduğunda o

bana Şu cevabı vermiştir: “Türkçe konuŐamayıp Bulgar adı taŐıdıktan, çocuklarımızı Őunnet ettiremeyip, Ramazan ve Kurban bayramlarımızı kutlayamadıktan sonra ölelim daha iyi” (akt. Arslanoğlu, 2012). Kùltür toplumlara özglü yapısı ile bir toplumu diğerinden ayırt etmeyi sağlamaktadır. Bu sebeptendir ki kùltür birlikteliği sınırların ve etnik köken birlikteliğinden de önemlidir.

Türk toplumunda ise kùltürü ilk tanımlayan Ziya Gökalp olmuştur. Ziya Gökalp kùltür ile medeniyet kavramını birbirinden ayırmıŐ, kùltür kavramı yerine “hars” kavramını kullanmıŐtır. Gökalp’e göre hars, bir milletin dinsel, ahlaksal, hukuksal, akılsal, estetiksel, dilsel, ekonomik ve teknolojik yaşamlarının ahenkli bir bütünüdür. Medeniyet ise birçok milletin toplumsal hayatlarının ortak bir ürünüdür (akt. Bahadır, 2016).

Gökalp’in tanımından da anlaşılacağı gibi kùltür, her bir toplumda kendine özglü var olan değerler bütünüdür. Toplumların kùltür normları birbirinden ayrılır. Bu ayırım da beraberinde kùltür çeŐitliliđinin artmasını sağlamaktadır.

2.1.2. Kùltürün Özellikleri

Kùltürün ne ifade ettiği ve öğeleri ile ilgili verilen bilgiler bizlere kùltürün bazı özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kùltür aynı zamanda insanlar üzerinde büyük çapta etkilere sahip ve bu etkileri uzun yıllar sürmektedir. Bu sebeple kùltürün özellikleri önemlidir.

Kùltür bütünlüŐtiricidir: Güvenç (2002)’e göre kùltürün bilimsel anlamına baktığımızda; toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddi manevi her Őeyden oluşan karmaşık bütünüdür. Bu bütünün temelinde kuşkusuz toplum vardır. Kùltür toplumu oluşturan kiŐileri, onları bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleŐme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine alır. Her bir toplumun kendine özglü kuralları vardır. Bu kurallar o toplumları bir arada tutan, bir gruba ait olma, güven ve aidiyet duygularını tamamlama açaŐından önemlidir. İnsanlar aynı toplumun üyesi olma ve birlikte aynı paydada buluŐma hissini yaŐayabilmek için aynı kùltür etrafında toplanmaktadır. Bu durum ise kùltür aracılığı ile toplumların bütünlüŐmesini beraberinde getirir.

Kültür öğrenilir: İçli (2012)'nin ifadelerine bakıldığında; insanlar kendilerinden önce var olan toplumların aracılığı ile gelen kurallar ve değerler ile yaşam alanlarını yeniden oluşturur, kurallar koyar ve düzen sağlarlar. Toplumsallaşma süreci sayesinde ise insanlar kendi kültürünü öğrenir. Geçmiş yaşamları ve onların deneyimlerini öğrenerek kendi toplumlarına uyum sağlayabilir ve yaşamlarını kolaylaştırabilirler. Anlaşılacağı üzere kültürün önemli özelliği öğrenilebilir olmasıdır. Her bir toplumun bugün var olan kültürü, geçmiş toplulukların deneyimleri ve emeklerinin ürünüdür. Bugünün toplumları ise bu deneyim ve emeklere kendi deneyimlerini ekleyerek zenginleşir. Öğrenme yolu ile sonraki kuşaklara aktarılır. Topluma katılan her bir birey kültürü öğrenir çünkü kültür doğuştan bilinen, elde edilen bir olgu değildir.

Kültür ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır: Güvenç (2011)'in yorumuna göre; kültür, temel ihtiyaçları ve buna bağlı olan ikinci derece ihtiyaçları karşılamaktadır. Kültürel kurallar, yapılar, kurumlar, toplumların ihtiyaçları için denenmiş çözüm yollarıdır. Psikoloji biliminde duruma baktığımızda, bizlere doyum verdiği sürece alışkanlıklarımızın devam ettiğini görürüz. Buradan da anlaşılacağı üzere kültürel öğeler, topluma bir doyum sağladığı sürece var olurlar. Kültürel normların uzun yıllar aktarım sağlayarak devam ettiği düşünüldüğünde anlaşılıyor ki kültür, insanlara bir katkı ve doyum sağlamakta ve uzun yıllar devam etmektedir. İhtiyaçları karşılamadığında kısa sürede yok olabilmektedir.

Kültür toplumsaldır ve paylaşılır: İçli (2012)'ye baktığımızda; “kültür toplumsaldır yani öğretiler, örgütlenmiş birliklerde, toplumlarda yaşayan insanlar tarafından oluşturulur ve hep birlikte paylaşılır. İçli ile birlikte Güvenç (2011)'in yorumlarına baktığımızda ise; kültürel sistemin öğrettikleri zaman boyutunda sürekli değil fakat aynı zamanda toplumsaldır. Oluşturulan bu kurallar aynı ortak paydalarda yaşayan insanlar tarafından oluşturulur ve paylaşılır. Bu oluşturulan, paylaşılan kurallar veya alışkanlıklar, ister aile, ister köy veya bir sınıf, ister bir oymak veya ulus düzeyinde olsun, bir kültürdür. Toplumlar oluşturdukları kültürel kuralları zaman içinde sürekli paylaşarak devamlılığını sağlamışlardır.

Kültür değişir: Güvenç (2002)'e göre; “toplumda var olan insan ve kültür varlıkları birbirinden bağımsız değildirler. Kültür ve uygarlıklar kendi çevresini etkileme özelliğine sahipken aynı zamanda çevresinden de etkilenir ve değişir. Bu değişim sayesinde ise var olan çevresini ve diğer varlıkları etkilemektedir. Zaman

içerisinde toplumlarda kendine yer edinmiş kültürel normlar zamanla kendine yeni değerler ekleyebilmiştir. Bu değişimi uyum yoluyla elde etmiştir. Zaman içerisinde var olan değerler toplumda ihtiyaçları karşılayamaz duruma geldiğinde kültür kendini yenilemek, toplum ihtiyaçlarına cevap vermek zorundadır. Bu nedendir ki kültür değişime açık bir yapıdadır.

Kültür kuşaktan kuşağa aktarılır: İnsanın var ettiği kültür, bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan işaret gibidir. Kültür sayesinde bir toplumu diğerinden rahatlıkla ayırılabilir. Toplumlar oluşturdukları bu kültürü kendilerinden sonra gelen kuşaklara aktarır ve bu sayede her alanda oluşturdukları bu zengin varlığın devamlılığını sağlarlar. Bu sayede kültürel aktarım gerçekleşmiş ve gün geçtikçe büyüyüp zenginleşen bir kültür kuramı oluşmuş olur.

2.1.3. Kültürün İşlevleri

Arslanoğlu ve İçli (2012)'ye göre kültürün işlevleri;

- “Kültür bir topluma özgü olan değerleri içerir ve onları yorumlar.
- Kültür toplumsal dayanışmanın temellerinden birisini oluşturur.
- Kültür bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan işaret gibidir.
- Kültür toplumsal davranışları düzenler. Toplumsal davranışın çeşitli parçalarını birbiriyle ilişkilendirerek bir bütün haline getirir.
- Toplumsal kişiliğin oluşmasında başat faktördür. Her toplumun insanı o toplumun kültürünü taşır. Dolayısıyla kültür insanların kimlik kartıdır.
- Kültür bir toplumsal yapının hem kalıbını hem de içeriğini dolduracak ve biçimlendirecek malzemeyi sağlar.”

2.1.4. Kültürel Süreçler

Kültür geniş anlamlar içeren bir olgudur. Bu anlamlarla birlikte çok sayıda kültürel süreci de içerir. Bu bölümde kültürel süreçlerin bazılarına yer verilmektedir.

Kültürleme (Enkültürasyon): İçli (2012)'ye göre; kültürleme insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesidir. Örneğin ilkel avcılarda babanın çocuğuna ok atmayı öğretmesi kültürlemedir. Kültürleme en geniş anlamıyla eğitim ve öğrenmedir şeklinde

tanımlamıştır. İnsanların öğrenme olarak edindiği tüm bilgiler ve tecrübeler bizlere kültürlemenin tanımını vermektedir. İnsan doğumundan ölümüne kadar tüm yaşamı boyunca bir kültürleme süreci içerisinde yaşar.

Kültürleşme (Akkültürasyon): Kültürleşme tanımı incelendiğinde kültürlemenin tersi bir süreci görmekteyiz. Burada Güvenç (2011)'in yorumlarını incelediğimizde; kavram olarak kültürleşme, kültürlemenin tersi olan bir süreçtir. Kültürleme insanoğlunun kendi kültüründen öğrendiklerinin tümü olduğu halde; kültürleşme insanın başka toplumlardan öğrendikleri veya bir toplumun diğerinden aldığı, edindiği öğeler ve farklı toplumların karşılıklı olarak birbirinden etkilenmesidir karşılığını almaktayız. Kültürleşme sürecinde her iki toplumda değişim sürecine girmektedir. Bu sayede var olan değerlerin üzerine yenileri eklenmekte ve kültür yumağı büyümektedir. Göç olgusu kültürleşme sürecini hızlandırır. İki farklı kültür bir araya gelerek karşılıklı alışveriş içerisinde bir süreç yaşar. Tek bir toplumun değil, her iki grubun da değişim sürecini tanımlamaktadır.

Kültürlenme (Kültürasyon): İçli (2012)'nin kültürlenme ile ilgili tanımı incelendiğinde kültürleşme ile benzese de aralarında anlamlı farklılık görülmektedir. İçli'nin ifadelerine baktığımızda belirli bir toplumun alt kültüründen ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların buluşması ve bir etkileşim süresi sonunda asıl kültür ve alt kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşime ulaşılmıştır. Kültürleşme de iki farklı toplum üyeleri bir araya gelerek birbirlerine kendi kültürel değerlerini aktarırken, kültürlenmede iki farklı toplum üyeleri bir araya gelir ve yepyeni bir kültürel değer ortaya koyarlar. Bu açıdan birbirinden farklıdırlar.

Kültür Şoku: İçli (2012)'ye göre; bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin yeni kültüre uyum sağlamakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntılar, gösterdikleri tepkilerdir. Kültür şoku farklı mekânlara ve kültürlere yapılan hareket sonunda yaşanması muhtemel bir olaydır. İçselleştirilen ve var olan kültür kuramlarının dışında farklı bir kültür kuramlarıyla karşı karşıya kalan kişilerde kültür şoku ilk etapta kaçınılmaz olabilmektedir.

2.1.5. Kültür-Eğitim İlişkisi

Eğitim ve kültür ilişkisine bakıldığında her iki faktör de birbirini şekillendirmektedir. Arslanoğlu (2012)'na göre; bireyleri var olan kültürlerinin bir bütünü haline getiren kültürleşme, eğitim yoluyla oluşan bir süreçtir. Kişi eğitim

aracılığı ile kültürünü öğrenir, kendi kültürüne katılır ve temel kişilik kazanır. Kültür yetiştirme tarzıyla yakından ilgilidir. Çocuklar içinde buldukları çevreye göre şekil alırlar. Çevreyi ve eğitim tarzını değiştirerek yeni türde nesiller yetiştirilebilir. Kişinin hayatında var olan tüm değerler ve onun idealleri ilk etapta dışarıdan gelir. Bu faktörler eğitimin ve sosyalleşmenin ürünleri olarak karşımıza çıkar. Ziya Gökalp'e göre eğitim sisteminde en milli olan ve milli değerlerini önemseyen millet İngilizlerdir. Tüm İngilizler hayatlarının her alanında bir İngiliz gibi hareket eder ve düşünürler. Onlar kadar bağlı oldukları sisteme ve kurumlara itaat eden başka bir millet yoktur. Almanların da eğitimi aynı şekilde milli ve kültürcüdür. Fransız eğitimi ise daha çok medeniyet temellidir.

2.2. Çok Kültürlülük

Çok kültürlülüğü oluşturan başlıca etmenler; küreselleşme, kitle iletişim araçları ve dünya üzerinde yaşanan göç olgusudur. Çok kültürlülüğe kaynaklık eden bu oluşumlar büyük önem taşımaktadır. Toplumlar da yıllar boyu etkin şekilde var olan ulus-devlet inşası, küreselleşmenin de katkısı ile zamanla azalmaya başlamıştır. Çok kültürlülüğü günümüzde artıran en önemli şeylerden biri göçtür. Göç ile milletler, bir yerden bir yere süren serüveninde kendi var olan kimliğini koruma gayretine düşmüşlerdir. Bu gayret ise ulus devletin etkisini hafifletmiş yerine çok kültürlü toplumsal yapının doğmasını sağlamıştır. Her millet kendi öz kimliğini koruyarak o toplumsal yapıda asimilasyona karşı direnmişlerdir.

Asimilasyona karşı yaşanan direnme ile toplumlar da kendini kabul ettirmeler devamında gelmektedir. Bu çeşitlilik ile tek tip devlet yapısı yerine farklı kültürlerin bir arada yaşayabildiği karma oluşumlu devletler daha cazip hale gelmektedir.

2.2.1. Çok Kültürlülüğün Tanımı

Doycheva (2009)'nın "Çok kültürlülük" adlı eserinde çok kültürlülük ile ilgili tanımlar incelendiğinde; Lacorne'a göre "çok kültürlü" ve "çok kültürcülük" yeni ortaya çıkmış terimlerdir. Sıfat olarak ilk kez 1941 yılında İngilizce'de eski milliyetçiliklerin bir anlam ifade etmediği, önyargısız ve bağısız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu nitелеmek için kullanıldı. Glazer'in ifadesinde ise "isim olarak da 1970'li yılların başlarında Avustralya ve Kanada'da bu toplumların bir özelliği olan kültürel çeşitliliği teşvik eden devlet politikaları teşvik için kullanıldı. 1970-1980

arasında başlığında “çok kültürlülük” geçen tüm kitaplar ya Kanada’da ya da Avustralya’da basılmıştır. Doytcheva’nın yorumuna göre ise “terim, ancak 1989 yılında İngilizce Oxford Sözlük’e girdi. Birkaç yıldan beri kamuoyunda ki tartışmalarda, siyasal hayatta ve daha ötesinde sivil toplumda ve araştırmalarda popülaritesi artmakta. Çok kültürlülüğü çevreleyen konular Amerika kıtasını çoktan aştı ve dünyanın neredeyse her yerine yayıldı.

Taylor (1994)’un çok kültürlülük ile ilgili yorumunu incelersek; çok kültürlülük, farklı milletlerden oluşan toplumlarda, tüm farklı grupların farklılıklarının benimsenmesi ve o toplumda, farklı etnik ve kültürden tüm insanların saygıyla ve farklılıklarıyla kabul edilmesidir ve Özben (1991)’e göre ise; her topluluğun örf ve adetlerinde, gelenek ve göreneklerinde, kurumlarında, siyasal uygulamalarında, inançlarında, düşünce ve davranışlarında farklılıklar olduğundan, çok kültürlü yaşam farklı isteklerin ve değerlerin bir arada eşit şartlar altında yaşanmasını gerektirir (akt.; Avval, 2018)”. Kaya (2013) ise; çok kültürlülük, farklı yaşam uygulamaları sonucu ortaya çıkan farklı kültürlerin devlet düzeyinde tanınması ve aynı zamanda bu kültürlere eşit oranda değer verilip saygı gösterilmesi esasına dayanır yorumunu yapmıştır.

Çok kültürlülüğü, farklı etnik grupların birleşip bütünleşmesi olarak görenlerin tersine toplulukları ayrıştırıcı bir eylem olarak görenler de olmuştur. Önder (2015)’e göre; dilimize çok kültürcülük olarak çevrilen “multiculturalism”, özde dünyayı, çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırarak, kendileri için açık bir pazara dönüştürmeyi hedefleyen batılı çokuluslu küresel sermayenin geliştirdiği, ulus devletleri etniklik temelinde bölmeye yönelik sistemli bir akımın adıdır. Çok kültürcülüğün hareket noktası, çok kültürlülüğü bölünmesi hedeflenen ülkeye bir zenginlik olarak empoze ederek benimsetmek, çok kültürcülüğün resmi bir devlet politikası haline dönüştürülmesini sağlamak, bu şekilde etnik gruplar tahrik edilerek, bu ülkenin ulusal direncini zayıflatmak, ülkenin bölünmesine içten zemin hazırlamaktır.

2.2.2. Çok Kültürlülüğün Tarihi

Demir (2019); İnsan topluluklarının birlikte yaşamayı seçtiği günden bu yana ihtiyaçlarını sistematik bir şekilde karşılamak için devletler kurulmuştur. Devlet kavramı, geçmişten günümüze anlamı ve biçimi defalarca değişime uğramıştır. Bunun

sebebi ise yaşanan her dönemin kendine özgü olan beşeri, ekonomik, coğrafi, askeri koşullarıdır. Kabile devletlerinden ulus devletlere uzanan çeşitlilikte süreç içinde değişen devlet biçimleri mevcuttur. O devlet düzeni içinde yaşayan toplulukların bir arada bulunuş biçimleri de bu durumu etkilemiştir. Örneğin imparatorluklar büyük coğrafyalarda hüküm sürüp birden fazla din, dil, ırk, ten rengi gibi kesin farklılıklarla ayrışan insanları bir arada barındırırken, ulus devletler daha benzeşik gruplar tarafından daha küçük toprak parçalarında kurulmuştur. Fransız İhtilali sonrası devletler kuruluş aşamalarında etnik benzerliği ve kültürel birlikteliği dikkate almışlardır. O dönemin Avrupa'sına baktığımızda devletlerin kuruluşunda ulus-devlet fikrinin önemi kendini göstermektedir. Çok kültürlülüğe baktığımızda ise farklı etnik gruptan bireylerin bir arada yaşamalarını ifade etmektedir. Bu anlamda çok kültürlülük farklı etnik grupların bir arada yaşama inancıyla ulus-devlet fikrinden ayrılmaktadır.

Vatandaş (2002)'in yorumuna göre; son birkaç yüzyıl incelendiğinde, bazı ülkelerin sürekli göç aldığı ve ülke nüfuslarının büyük oranının göçmenlerden oluştuğu görülmektedir. Amerika ve Avustralya kıtasında ki tüm ülkeler bu genellemeye girmektedir. Asya, Avrupa ve Afrika ise bir kısmıyla bu kategoriye dâhildir. Ancak çok kültürlülük inceleme alanında bu politikanın tarihini araştırma hedefine ilerlerken, çok kültürlülüğün resmi anlamda ilk uygulandığı ülkeler olması nedeniyle başta Kanada olmak üzere, benzer politikaları uygulayan ABD ve Avustralya bu bağlamda dikkate alınan ülkelerdir. Bu ülkelerin tarihleri, hoşgörüsüzlük, önyargı ve baskıdan paylarını fazlasıyla almışlar ve farklılığa yer vermenin yeni ve özgün yollarını bulmanın birçok örneğini sergilemişlerdir. Doytcheva (2009)'ın ifadelerine bakıldığında; çok kültürlülüğün ortaya çıktığı ülke öncelikle Kanada olmuş ve onu takiben Avustralya ve ABD'de göçle bu kültürel zenginliklerini oluşturan önemli ülkelerdendir. Bu ülkeler 1960'lı yıllarda ırkçı kısıtlamalardan vazgeçmiş ve eski çekirdeğe karışmak üzere güçlü bir göç dalgası almışlardır. Geçmiş 350 yıl civarında oluşun olağanüstü nüfus hareketleri şöyledir (Giddens, 2000)

- Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya. On yedinci yüzyılda başlayıp günümüze kadar Avrupa'dan, 45 milyon kadar kişi bugün ABD ve Kanada gibi iki büyük ülkeye göç ettiler. Kuzey Amerika'da bugün yaşayan yaklaşık 150 milyon kişi, geçmiş dönem göç dalgalarını incelediklerinde kendi köklerini bu göçte bulabilir.

- Avrupa'dan Orta ve Güney Amerika'ya. Avrupa'dan, özellikle İspanya, Portekiz ve İtalya'dan yaklaşık 20 milyon kişi, Orta ve Güney Amerika'ya göç ettiler. Bugün bu bölgede yaşayan yaklaşık 50 milyon kişi, Avrupa kökenlidir.
- Avrupa'dan Afrika ve Avustralya'ya. Bu kıtalarda yaşayan yaklaşık 17 milyon kişi, Avrupa kökenlidir. Afrika'da, çoğunluk, esas olarak İngilizler ve Hollandalılar tarafından sömürgeleştirilmiş olan Güney Afrika'ya göç ettirilmişlerdir.

Afrika'dan Amerikalara. On altıncı yüzyıldan başlayarak yaklaşık 15 milyon siyah, kendi istekleri dışında Kuzey ve Güney Amerika kıtalarına taşındılar. Bunların neredeyse 1 milyonu, on altıncı yüzyılda, 1,3 milyonu on yedinci yüzyılda, 6 milyonu on sekizinci yüzyılda ve 2 milyonu da on dokuzuncu yüzyılda bu bölgelere göç etti. Siyah Afrikalılar Amerikalara, köle aileler olarak hizmet vermek üzere, zincire vurularak getirildiler; bu süreç boyunca bir bütün olarak topluluklar vahşice yok edildiler.

2.2.3. Çok Kültürlü Eğitimin Tanımı ve Amaçları

Geçmişten günümüze toplumların, bir arada, farklılıklara saygı, eşitlik ve aidiyet duyguları içinde yaşamaları gözlemlenmiş durumlardır. Hiç kuşkusuz bu ortamın yaratılması eğitim yoluyla sağlanmaktadır. Coşkun (2016)'a göre kültürlerarası eğitim toplumsal süreci içermektedir. Ulusal toplum modeline girmeye hazırlanan toplumlarda tek kültür, tek dil ve tek din önemli görülmektedir. Toplumların eğitim ve refah düzeyleri iyileştikçe, kişi farklı dillere, dinlere, mezheplere ve kültürlere saygı duymaya başlar. Bu durumun oluşmasında farklı kimliklerle ve dünya ile iletişim önemli rol oynar. Kültürlerarası eğitim, çağdaş bir eğitimidir. Çağdaş eğitim yeni eğitim olarak da bilinmektedir. Çok kültürlü eğitim alanında önemli çalışmaları olan ve ABD'nin bu alandaki önemli isimlerinden Banks (2013)'a göre çok kültürlü eğitim; farklı sosyal-sınıf, ırksal ve etnik -aynı zamanda iki cinsiyet- gruplarından gelen öğrencilerin eşit imkânlarla sahip olmaları için müfredatın ve eğitim kurumlarının yeniden yapılandırılmasını temel hedef olarak seçen bir eğitimsel reform hareketidir. Vatandaş (2002)'a göre ise çok kültürlülük; kendine özgü, farklı etnik kökene ve kültüre sahip toplulukların var olan kimliklerini korumayı ve muhafaza etmeyi onaylayan model olarak, topluluklar üstü yeni bir tarz bir ulusal

kimliğin birlikteliği altında, her türden kültür kimliklerine yaşam alanı açan bir ortam içermektedir. Yine Coşkun (2016)'un yorumuna göre; eğitim ve öğretim alanında uygulanması planlanan her hedef; açık-seçik formüle edilmiş ve anlaşılır olmalıdır. Bu alanda çalışan eğitimciler de kültürlerarası eğitim anlayışı için belirli hedefler oluşturmalıdırlar. Kültürlerarası eğitimin hedefi, bireyin çok kültürlü ortamda uyum içinde yaşayabilmesini sağlamaktır.

Çok kültürlü eğitimin amaçları sıralandığında (Polat, 2009; akt. Avval, 2018, s.157):

- Akademik başarıyı artırmak (Dunn, 1997)
- Bireylerde önyargılara ilişkin eleştirel düşünebilmeyi sağlamak (Hohensee, Bisson ve Derman-Sparks, 1992)
- Bireyleri kendine güvenen bir kimlik ile yapılandırmak (Hohensee ve diğerleri, 1992)
- Farklı gruplar arasında iletişimi geliştirmek (Gay, 1994; Bohn ve Sleeter, 2000)
- Bireylerin farklılıkları olan başka bireylere rahat, empatik bir etkileşim kurmalarını sağlamak (Hohensee ve diğerleri, 1992)
- Bireylerin kendi değer ve tutumlarını açıklamasına fırsat vererek, saygı ve hoşgörüyü artırmak (Gay, 1994)
- Bireylerin, öz benlik ve özgüvenlerini geliştirerek bireylerin kendisiyle barışık olmasını sağlamak (Gay, 1994)
- Çok kültürlü bir ortamda uyum içinde yaşamayı öğretmek (Coşkun, 2006)
- Kültürel farkındalık sağlayarak, önyargıları kırmak (Dunn, 1997)
- Kültürel okuryazarlık becerisini geliştirmek (Gay, 1994)
- Okulda çoğulculuğu, eşitliği sağlamak (Bohn ve Sleeter, 2000)
- Okulda eleştirel düşünme ortamını sağlamak (Bohn ve Sleeter, 2000)
- Önyargıların, ayrımcılıkların olduğu yerlerde bireylere bunlarla mücadele etme kabiliyeti kazandırmak (Hohensee ve diğerleri, 1992)
- Temel beceri ve yeteneklerin paylaşımında işbirliği sağlamak (Gay, 1994)

Banks (2013)'a göre okullarda çok kültürlü eğitim uygulanırken bazı özellikler bulunmalıdır. Bu özellikleri incelendiğinde;

- Okul çalışanları; okullarda görevli olan tüm çalışanlar ve eğitimciler tüm öğrenciler için pozitif bir tavırda ve yüksek beklentide olmalıdır.
- Müfredatın ise okul çatısı altında bulunan, cinsiyet durumu da dâhil olmak üzere farklı kültür ve etnik farklılıkların görüşlerini ve deneyimlerini yansıtmalıdır.
- Ders içerisinde pedagojik açıdan uygulanan tüm uygulamaların öğrencinin öğrenme biçimlerine, farklı kültürden olabilme ihtimalleri doğrultusunda kültürlerine karşı duyarlı ve bu öğrencilerin aktif ve istekli bir şekilde öğrenmeye yönelik motivasyonlarının harekete geçirilmesi gerekmektedir.
- Okul içerisinde bulunan tüm personelin, yöneticilerin ve öğretmenlerin bu öğrencilerin ana dillerine ve lehçelerine karşı hassas olmaları ve saygı duymaları beklenmektedir.
- Okullarda hazırlanan resmi törenler ve kutlamalarda kültürel anlamda oluşan çeşitliliği yansıtacak materyallerin kullanılması gerekmektedir.
- Süreç sonunda kalıcılığın ve başarının değerlendirilmesi amacı ile hazırlanan ölçme ve değerlendirme de ve araçlar konusunda kültürel açıdan hassas davranılması ve çeşitlilik göz önüne alınarak ölçümler yapılması gerekmektedir.
- Her okulda bulunan okul kültürünün ve örtük amaçlarının kültürel çeşitliliği dikkate alarak hazırlanması gerekmektedir.
- Okullarda bulunan ve öğrencilerin geleceğe yönelik bilgi birikimlerini artırmak ve onların hayatlarını planlamak için emek veren danışmanların da farklı kültürlere ve etnik yapıdaki öğrencilere karşı pozitif ve beklentilerinin yüksek olması, kariyer anlamında onları en doğru şekilde yönlendirmesi gerekmektedir.

Türkiye’de eğitim ortamı da birden fazla kültürün bir arada yaşadığı düzen üzerine kurulmuştur. Bu düzen içerisinde öğrenci gelişiminin, akademik becerilerinin ve süreçte tüm motivasyonunun en sağlıklı ve en olumlu şekilde tamamlanması tek bir tarafın sorumluluğunda değildir. Onlar için en verimli ortamı oluşturmak için en hassas şekilde süreç yürütülmelidir. Tüm personelin, yöneticileri ve öğretmenlerin bu anlayış

ile bütünleştirici bir politika ile eğitim-öğretimi devam ettirmesi ve çok kültürlü eğitime katkı sunması gerekmektedir. Nohl (2009, s.45)'a göre ise; çok kültürlü pedagoji, azınlık ve göçmen grupların kültürel değerlerini nitelik bakımından daha aşağı görmek ve yargılamaktan ziyade, bu grupların her birini çeşitli, farklı, değerli ama prensip olarak eşittir. Günümüzde tüm kültürlerin bir diğer kültürün eşdeğeri olduğu için, azınlık grupların çoğunluk kültürler karşısında eksik ve asimile olmaları için hiçbir mazeret kalmamıştır.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Çok Kültürlülük

Sönmez (1999, s.3)'e göre sosyal bilgiler “sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir”. Sosyal bilgiler ile ilgili MEB (2005)'in tanımı incelendiğinde “Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”. Sosyal bilgiler ile ilgili bir başka tanım ise Erden (tarihsiz)'e aittir “sosyal bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” (Erden, (tarihsiz); akt. Safran, 2011, s.4)

Sosyal bilgiler ile ilgili Amerika'da tüm faaliyetlerin yürüten kurum, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'dir. Bu konseyin sosyal bilgiler tanımını önemli görmektedir. Tanıma göre : “Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için, sanat, edebiyat ve sosyal bilimler disiplinleri arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimleri, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerin alınarak sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı oluşturulmasını hedefler. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünya, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına

bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktadır” (NCSS, 1993; akt. Safran, 2011, s.5).

Genel itibari ile sosyal bilgiler ile ilgili tanımlarda incelendiğinde; geçmiş ve bugünü, toplumu, kültürü, politikayı, insanın çevreyle iletişimini, demokratik toplum yapısını, eşitliği ve birçok özelliği bünyesinde barındıran bir ders konumundadır.

Sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi incelendiğinde ise; Gündem (1995, s.26) sosyal bilgiler ismi ilk defa Amerika Birleşik Devletleri’nde orta dereceli okulların programlarını düzenleyen kurul tarafından kullanıldığını belirtmiştir. Öztürk ve Dilek (2005 s.83) “Günümüzde sosyal bilgiler ile ilgili gelişmelere bakıldığında, cumhuriyetten önce bugünkü sosyal bilgiler öğretim programında yer alan derslerin ve konuların ilköğretim programına girdiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminde 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında da tek disiplinli program desenine uygun olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir” açıklamasını yapmıştır. Devamında (MEB 1962) program taslağında ilkokulun amacı “kişisel, insanlık münasebeti. Ekonomik ve toplumsal hayat” bakımlarından belirlenmiş, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin yerine Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi konulmuş; ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak saptanmıştır. 1968 programında ise (MEB 1968) dersin adı sosyal bilgiler olarak tekrar değiştirilmiş; dördüncü ve beşinci sınıflarda beş saat olarak okutulmuştur. 1995 yılında ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersine son verilmiş bu ders yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri konulmuştur. 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulamasına dair yasanın yürürlüğe girmesinde sonra Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri uygulamadan kaldırılmış yerine haftada üç saat süre ile Sosyal Bilgiler dersi konulmuştur (Sözer, 2008; akt. Öztürk & Deveci, 2016, s.16).

Çatak (2015) MEB’in 2012 yılında çıkardığı “12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar” adlı genelgeyi incelemiş ve ders çizelgesinde bazı sonuçlar elde etmiştir. 12 yıllık zorunlu eğitim çizelgesinde “ilköğretim okulları” yerine “İlkokullar ve Ortaokullar” ifadesinin yer aldığını, hayat bilgisi dersinin 4 saatken 3 saate indirildiğini, 4. Sınıflarda sosyal bilgiler dersine ek 2 saat İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersleri de eklendiğini tespit etmiştir. Ortaokulda ise Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders saatlerinde herhangi bir değişiklik olmazken; Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi çizelgeden çıkarıldığını belirtmiş. Ders saatlerinde değişiklik olmadığını en önemli değişikliğin beşinci sınıf sosyal bilgiler

derslerine sınıf öğretmenlerinin yerine bu derslere branş öğretmenlerinin girmeye başladığıdır yorumunu yapmıştır. Çatak geçmişten bugüne sosyal bilgiler dersi ve diğer ilişkide olduğu derslerin birçok aşamadan geçtiğini, parçalara ayrılıp birleştiğini, adlarının değiştirildiğini ve amaçlarında düzenlemelerin yapıldığını ifade etmiştir. Bu değişimlerin Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisinde geliştiğini ve Cumhuriyet'ten bu güne sosyal bilgiler dersinin karmaşık yapıda olduğu sonucuna ulaşmıştır.

MEB (2018, s.8), özel amaçlarını incelendiğinde çok kültürlü eğitim ortamına katkı sağladığı düşünülen bazı ilkeleri belirlenmiştir. Bunlar;

- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kalıntıları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri.

Sosyal bilgiler eğitiminin temel felsefesini incelediğinde ise;

“Günümüz sosyal ve ekonomik koşullarında etkin rol oynayabilecek bireyler yetiştirebilmek, ülkelerin uluslararası alanda rekabet edebilirliği ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu durum; ülkelerin sorumluluk sahibi, problem çözebilen,

karar verme becerileri gelişmiş, eleştirel ve inovatif düşünebilen bireyler yetiştirmeye imkân sağlayacak bir eğitim modeli arayışına yönlendirmektedir” .

“İş birliğine dayalı öğrenme, iş birliğini ve iletişimi temel alır. Farklılıklara saygı gösterilmesine, farklılıkların zenginlik olarak algılanmasına, düşüncelerin daha rahat paylaşılmasına ve nihayetinde yeni fikirlerin oluşmasına ortam hazırlar. Bu bağlamda öğretim programları; bireyleri topluma, toplumu da bireye feda etmeyen, kişi hak ve hürriyetine saygılı, uzlaşmacı bireyler yetiştirmek üzerine temellendirilmiştir”.

“Sosyal beceriler başkaları ve çevreyle olumlu etkileşimi destekleyen davranışlardır. Bu beceriler içerisinde başkalarının duygularını anlama, grup etkinliklerinde yer alma, cömertlik, yardımseverlik, başkalarıyla iletişimde bulunma, müzakere etme, sorun çözme ve benzerleri yer alır. Burada önemli olan, kendisiyle ve toplumuyla uyum içinde, sorumluluklarını bilen ve gereğini yerine getirebilen, bir yandan milli, diğer yandan da evrensel değerleri içselleştirmiş özgüven sahibi bireyler yetiştirmektir”.

“...hayatın her alanında uygulanabilecek eleştirel sorgulama niteliğine sahip olmanın birey için olduğu kadar, toplumsal yapı için de önemli olduğu, bireylerin böyle bir niteliğe sahip olmasının toplumun gelişmesi ve devamlılığı açısından değer taşıdığı düşüncesi hâkim kılınmıştır”.

“Öğretim programlarında öğrencileri duygusal, zihinsel ve sosyal yeteneklerini mümkün olduğu kadar eş ölçüde geliştirmelerine imkân verilmiştir. Ayrıca eşitlik, adil olma kavramları üzerinde yoğun olarak durulmuş; duyguları dile getirme, düşüncelerini öz güvenle ifade edebilme, öneride bulunma veya bir fikri reddedebilme hakları da düzeylerine uygun şekilde eğitimin parçası haline getirilmeye çalışılmıştır”.

Bu bağlamda öğretim programının temel felsefesinin, günümüz dünyasının değişen koşullarında etkin rol oynayabilecek, sorumluluk sahibi, iletişim becerilerini iyi kullanan, eleştirel düşünen problem çözebilen, karar verebilen, girişimci, uzlaşmacı, yenilikçi, empati kurabilen, farklılıklara saygı gösteren, farklılıkların zenginlik olarak algılayan, milli ve evrensel değerlere sahip çıkan, düşüncelerini özgürce paylaşabilen, insan haklarına saygılı ve demokrasiden ödün vermeyen bireyler yetiştirmek üzerine kurulduğu görülmektedir. Ayrıca programın “birey” olmanın aynı

zamanda çok daha geniş bir “dünya ailesi”ne ait olmak olduğunun bilincinde olan kuşaklar yetiştirmeyi amaçladığı belirtilmiştir (MEB, 2017; akt. Aydemir, 2018, s.57-58).

Sosyal bilgiler dersi temel felsefeleri ve özel amaçları incelendiğinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen nitelikler çok kültürlü eğitim açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda öğrencilere; eleştirel düşünme, empati, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıları fark etme, öz denetim, problem çözme ve yenilikçi düşünme becerileri aktarılmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte değerler eğitimi programda önemli yer edinmiş ve öğrencide; adalet, bağımsızlık, barış, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri benimsetilmeye çalışılmıştır (MEB, 2018).

2.4. Çok Kültürlülük ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Eğitim-öğretimde tüm alanlarda ve tüm konularda bilgi aktarılırken en önemli materyallerden biri de ders kitaplarıdır. Çok kültürlü eğitim içinde büyük önem taşımaktadır.

Farklı kültürlerden ve etnik gruplardan oluşan ve bir araya gelen öğrencilerin, önyargılarla dolu ders kitaplarından nasıl etkilendikleri ve bunun sonucunda ders başarıları ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında bu öğrencilerde kendi kültürlerinden veya etnik kökenlerinden olumsuz bilgi verilmesinden ya da hiç bahsedilmemesinden dolayı öfkeli olduklarını ve çekingenlik hissi oluştuğunu söylemişlerdir. Aynı zamanda adaletin olmadığı ve eşitlikten uzak uygulamalara maruz kaldıklarını, öğretmenlerin de onları sindirmeye çalıştığını belirtmişlerdir. Öğrenciler çok az rastlansa dahi farklı kültürler ve etnik kökenler ile ilgili bilgiler verildiğinde mutlu olduklarını dile getirmişlerdir. Bu farklılıklardan sınıf ortamında bahsedilmesi tüm öğrencilerde farkındalık oluşturmakta, daha insani tavırlar sergilemelerinde destek olmaktadır (Gay, 2010; akt. Kaya, 2013, s.59). Geçmişten bu güne ders kitapları incelendiğinde kültürel çeşitlilik ve etnik gruplar ile ilgili çok fazla bilgilendirmenin yapılmadığı tespit edilmiştir.

2.5. Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitim ile İlgili Çalışmalar

Avval (2018) tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin ve Sosyal Bilimcilerin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Bakış açıları” isimli yüksek lisans tezinde “Türkiye’de son yıllarda ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde özellikle sosyal bilgiler dersinin müfredatında demokratik bireylerin yetiştirilmesi ve öğretmenlerin de bu doğrultuda yetişmesi için yoğun çaba gösterdiği belirtilmiştir. Öğretmenlerin demokrasi ve kültürel çeşitlilik konusunda yeterli donanıma sahip olmaları sağlıklı bireyler yetiştirmek anlamına geldiği sonucuna varılmış. Çalışmanın amacı olarak da sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve sosyal bilimcilerin çok kültürlü ve çok kültürlü eğitim hakkındaki görüşlerini incelemek olduğu bilgisini vermişlerdir. Çalışmanın katılımcı grubunu İstanbul ilinde görev yapan farklı üniversitelerdeki akademisyenler oluşturmaktadır”.

Bahadır (2016) tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği” yüksek lisans tezi “küreselleşme ile birlikte farklı kültürde, dinde, dilde olan ülkelerin birlikte yaşadığı, çok kültürlülüğün amacı ise bu ortamdaki milletlerin çatışmasız ve güven içinde yaşamasını sağlamak olduğunu belirtmiş. Çok kültürlülüğün eğitim ortamında kendini en iyi hissettirdiği alanın ise sosyal bilgiler olduğunu açıklamış. Son dönemlerde ise başta güney illeri olmak üzere tüm Türkiye’nin Suriye’den yoğun göç aldığını ifade etmiştir. Çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri araştırmanın amacı açısından önemli görülmüştür. Çalışmanın katılımcı kısmını Kocaeli ilinde görev yapan farklı okullardaki sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır”.

Kaya (2013) tarafından hazırlanan “Öğretmenlerin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi: Diyarbakır İli Örneği” isimli tezinde “son yıllarda Türkiye’de farklı kültürel değerlerin devlet ve eğitim sistemine yansımaları yönünde talepler artmış, yaşanan bu değişimleri ve gelişmeleri araştırmayı amaçlanmış. Bunun için Diyarbakır ilindeki Sınıf, Sosyal, Türkçe Öğretmenlerinin konu ile ilgili görüşleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Belirtilen branşlarda görev yapan öğretmenlerin çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim, anadilde eğitim konularındaki görüşleri, çok kültürlülük konusunda uygulamaları ve yeterliliklerinin belirlenmesi amaçlanmış. Çalışmanın katılımcıları Diyarbakır ilinde görev yapan 426 sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmenidir “.

Demir (2015) tarafından hazırlanan “Çok kültürlü Eğitim Programlarının Tasarlanmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin İncelenmesi” konulu tez çalışmasında “farklı kademelerdeki derslerin programlarını hazırlama ve geliştirme süreçlerine çok kültürlülük açısından veri sağlayabilme ve hazırlanan ya da geliştirilen öğretim programlarına hangi çok kültürlülük özelliklerinin yansıtılabileceğini ortaya koyabilmek üzere ilgili çalışma alanında yayınlara sahip öğretim elemanlarının görüşlerini belirlemek çalışmanın temel amacıdır. Çalışma grubunu bu alanda çalışma yapmış öğretim elemanları oluşturmaktadır.

Demir (2019) tarafından hazırlanan “Mavisel Yener’in öykü ve romanlarındaki çok kültürlülük öğelerinin incelenmesi” çalışmada amaç “çocuk edebiyatının yazarlarından olan Mavisel Yener’in öykü ve romanlarının çok kültürlülük bağlamında incelenmesidir. Bu bağlamda Mavisel Yener’in kitapları beş ayrı tema ışığında incelenmiştir. Bu temalar: Etnik Unsurlar, Dezavantajlı Gruplar, Kültürel Değerler, Diğer Varlıklara Saygı ve İletişim’dir. Araştırmanın sonucunda Mavisel Yener’in öykü ve romanları Türkçe eğitiminde farklılıklara saygı ve çok kültürlü ortamda birlikte yaşama arzusunu güçlendirme amacıyla ders kitabı metinlerinin ve çocuklara tavsiye edilebilecek uygun birer eğitim-öğretim materyali olduğu sonucuna ulaşılmıştır”.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ile son olarak verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konuları hakkında bilgilerini belirlemek, bu konudaki algılarını değerlendirmek ve bilgi birikimlerini ortaya koymak amacı ile nitel desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre nitel araştırma birçok desene sahiptir. Bunlar; Kültür Analizi (etnografik), Durum Analizi ve Eylem Araştırması olarak üçe ayrılır. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre durum çalışması, nasıl ve niçin sorularını temel alarak araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Akdeniz Bölgesi'nde, ortaokulda görev yapan 20 adet sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar çok kültürlülük bağlamında önemli görülen iki ilçedeki okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Konyaaltı ilçesi yurtdışından gelen yabancı ailelerin ağırlıkta olduğu ilçe konumundayken, Kepez ilçesi ise ağırlıkta yurtiçinden farklı bölgelerimizden gelen ailelere ev sahipliği yapmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Diğer önemli kriter ise çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin en az 5 yıl görev yapmış olmalarıdır.

Tablo 3.1’de çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin özellikleri görülmektedir.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Özellikleri

	Cinsiyet	Yaş	Meslekteki Yıl	Doğum Yeri
Ö1	K	42	19	Antalya
Ö2	E	44	21	Ankara
Ö3	E	42	20	Manisa
Ö4	K	44	21	Samsun
Ö5	K	42	16	Ankara
Ö6	K	50	28	Adana
Ö7	K	42	21	Antalya
Ö8	K	40	19	Amasya
Ö9	K	41	18	İzmir
Ö10	K	58	34	Niğde
Ö11	E	50	28	Afyon
Ö12	K	38	5	Rize
Ö13	E	39	15	Antalya
Ö14	E	36	12	Antalya
Ö15	K	28	5	Antalya
Ö16	E	28	5	Adana
Ö17	E	35	11	Mersin
Ö18	E	43	17	Samsun
Ö19	E	40	19	Muğla
Ö20	K	39	19	Giresun

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Çalışma ile ilgili hazırlıklar yapılmış ve literatür taranmıştır. Çalışma sürecinde konu ile ilgili formda; çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim, dünyada ve Türkiye’de çok kültürlülük uygulamaları, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında çok kültürlülük, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarında çok kültürlülük uygulamaları ile ilgili sorular yarı yapılandırılmış görüşme formu ile hazırlanmıştır.

Hazırlık aşamasında alanında uzman kişilerin görüşleri alınmıştır. Form hazırlanıp son şeklini aldığı pilot uygulama yapılmış ve beş öğretmene uygulanmıştır. Uygulama sonunda formda yer alan sorular ve cevaplar titizlikle incelenmiş, eksiklikler belirlenmiş ve araştırmanın hedefine uygun olmayan veya soru tekrarına düşülen durumlar tespit edilip giderilmiştir. Uygulama öncesinde katılımcılar bilgilendirilmiş ve kısa bir görüşme yapılmıştır. Form doldurma işlemi yaklaşık 30-40 dakika arasında sürmüştür ve bu süreçte katılımcılarla samimi bir ortam oluşturularak formlar birebir doldurulmuştur.

Araştırmaya katılan 20 sosyal bilgiler öğretmenine 11 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

20 adet sosyal bilgiler öğretmenine 11 adet soru yöneltilmiş ve veriler toplanmıştır. Elde edilen bu verilerin analiz edilmesinde betimsel analizden faydalanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre; “betimsel analizde elde edilen veriler daha önce belirlenen temalar göre özetlenir ve yorumlanır.görüşülen ve fikirleri alınan katılımcıların görüşlerini çarpıcı biçimde yansıtmak amacı ile doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır”. Görüşme metinleri sistematik olarak kodlandıktan sonra, temalar oluşturularak tablolarla sunulmuştur. Burada toplanan verilerle ilgili kavramlar oluşturmak, bu kavramların ne sıklıkta tekrar edildiğini belirlemek ve kavramlar arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmak hedeflenmiştir. Amaç ise hazırlanan formlar sonucunda elde edilen veriler ışığında katılımcıların konu ile ilgili algılarını belirlemektir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, hazırlanan form ışığında katılımcılardan elde edilen veriler ayrı ayrı kategoriler oluşturulmuş. Betimsel analiz ile sistematik olarak kodlanmış ve temalar yardımıyla tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma sorularında; çok kültürlülüğün tanımı, Türk eğitim sisteminde çok kültürlülük, dünyada çok kültürlülük uygulamaları, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük, 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında - ders kitaplarında - sınıf ortamı uygulamalarında çok kültürlülük ve son olarak sosyal bilgiler dersi kapsamında çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesine yönelik önerilerin yer aldığı sorular yer almaktadır ve bu bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 4.1’de altında çok kültürlülüğün tanımına yönelik katılımcı görüşlerine ait bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.1. Çok Kültürlülüğün Tanımına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	f	Yüzde %
Çok kültürlülüğün kültür yönü hakkındaki görüş	Kültür alışverişi, kültürel zenginlik ve kültürlerin kaynaşması	11	%70
	Farklı ritüeller, halkoyunları, yeme-içme alışkanlıkları, sünnet töreni, giyinme, evlenme töreni.	3	
Çok kültürlülüğün özgünlükler yönü hakkındaki görüş	Farklı din, dil, ırk, cinsiyet, millet.	12	%70
	Yaşanılan coğrafyada çok seslilik ve çok renklilik.	2	
Çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş	Bir arada hoşgörü ve barış içinde yaşama.	13	%65
Çok kültürlülüğün dünya yansıması yönü hakkındaki görüş	ABD	1	%0,5
Toplam		42	%100

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere çok kültürlülüğün tanımına yönelik katılımcı görüşleri dört farklı kategoride sunulmuştur. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından sırasıyla şu şekildedir: "Çok kültürlülüğün kültür yönü hakkındaki görüş" ($f=15$); "çok kültürlülüğün özgünlükler yönü hakkındaki görüş" ($f=14$); "çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş" ($f=13$); "çok kültürlülüğün dünya yansıması yönü hakkındaki görüş" ($f=1$). Bunların içerisinde sıklık değeri en yüksek olan "çok kültürlülüğün kültür yönü hakkındaki görüş" tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinden farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

Çok kültürlülüğün kültür yönü hakkındaki görüşler:

"Çok uzun zamanlardan günümüze kadar gelmiş olan toplum yaşamlarının birbiri ile olumlu anlamda kaynaşmasıdır. Farklı kültürdeki toplumların birbirlerinin kültürel değerlerini tanımasıdır". (Ö3)

"Toplulukların ve insanların; yeme, içme, giyinme, halk oyunları, doğum, düğün, sünnet, ölüm esnası ve sonrasındaki ritüellerin, farklı medeniyetler, ülkeler, milletlerden etkilenerek örnek oluşturmasıdır". (Ö7)

"İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal yaşam gereği ortak paylaşımlar dilden yemeğe, türküden geleneğe kendi desenini oluşturur. Bir nevi o toplumun nefesidir kültür. Birden çok kültürel zenginliktir çok kültürlülük". (Ö8)

"Herkesin geleneklerini, göreneklerini, adetlerini bir şeyde harmanlaması ve kendileri için zenginlik ortaya çıkarmalarıdır". (Ö10)

"Birden fazla kültürün bir arada bulunduğu ortamdır. Bunda etnik köken, dini inanışlar, sosyolojik yaşantılar çok kültürlülüğü oluşturur". (Ö11)

"Toplumsal zenginlik, çok renklilik ve hoşgörüyü; insanların farklı olsalar da birbirlerine tahammül göstererek yaşayabilmesini ifade ediyor. Çok kültürlülük, aynı toplumda birbirlerinin değerlerinden yararlanmayı da ifade ediyor". (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar, çok kültürlülüğün kültürel anlamda daha fazla etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkilerin neler olduğunu detaylı incelediğinde; toplumların kaynaşması, birbirlerinin kültürel değerlerini tanıması, her topluluğun kendine özgü olan özel günleri ve bu günlerde sergilenen ritüellerin başka milletlere örnek oluşturması, birçok kültürün aynı

çatı altında hoşgörü ile yaşaması, çok renklilik ve kültürel zenginliklerden her toplumun kendine özgü yeni bir kültür oluşturması yani kültür alışverişi yorumlarını yapılabilir.

Çok kültürlülüğün özgünlükler yönü hakkındaki görüş:

“Çok farklı kültürlerin bir arada yaşayarak aynı ülkeye bağlı olduklarını söylemesi. ABD”. (Ö5)

“Farklı dil, farklı köken, farklı inanç ve bunların bir arada yaşaması”. (Ö6)

“Yaşamış olduğumuz coğrafyada çok seslilik olarak düşünüyorum”. (Ö12)

“Belirli bir alan içinde (siyasi-coğrafi) yaşayan insanların dil, din, tarih, ırk açısından farklı yerlerden gelerek oluşturduğu yapı olarak algılıyorum”. (Ö14)

“Çok kültürlülük ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engel durumu, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutları içeren çok yönlü bir kavramdır”. (Ö16)

Çok kültürlülüğün tanımına yönelik dikkat çeken bir başka yorum, kendine özgün yapısı olan toplulukların varlığı konusunda olmuştur. Bu bölümde katılımcılar farklılıklar üzerinde durmuşlardır. Genel olarak katılımcılar farklılıkların kültür, ırk ve din üzerinde olduğunu belirtmişlerdir. Ö16 adlı katılımcı ise farklılıkların sadece kültür, ırk, din alanında değil cinsel yönelim, cinsiyet, engel durumu ve sosyal sınıf kavramlarından da bahsederek çok kültürlülüğün çok yönlü bir kavram olduğunun altını çizmiştir.

Çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş:

“Farklı ırk, dil, din, cinsiyetteki insanların bir arada yaşaması, kültür alışverişi, etkileşim”. (Ö1)

“Farklı etnik kökenlerin bir arada barış içinde yaşamasını ifade ediyor”. (Ö4)

Katılımcılardan elde edilen çok kültürlülüğün tanımına yönelik diğer yorumumuz ise çok kültürlülüğün toplumları aynı çatı altında bütünleştirici olmasıdır. 13 farklı katılımcı bu konuda benzer yorumları yapmışlardır.

Tablo 4.2’de Türkiye’nin eğitim sisteminde çok kültürlülük kavramı hakkında katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.2. Türkiye Eğitim Sisteminde Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	F	Yüzde %
Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eksik yönleri hakkındaki görüş	Farklılıklara ait öğelerin eksikliği ve tek tip öğrenci modeli hedefi	3	%50
	Hiç değinilmemiş	1	
	Etkinlikler için prosedür fazlalığı	1	
	Milli eğitim anlayışı	1	
	Tam anlamıyla anlaşılabilmesi	1	
	Sıgı bilgilerin fazlalığı ve derse yansımaların azlığı	2	
	Eğitimde zorunlu olması	1	
Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin bütünleştirici yönleri hakkındaki görüş	Kültürel birliktelik yaşanmakta	3	%40
	Hoşgörü, empati, farklılıklara saygı mevcut	5	
Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin olumlu yönleri hakkındaki görüş	Sosyal bilgiler ve din kültürü derslerinde sisteme dâhil olmaya başlıyor	2	%35
	Eşit eğitim fırsatı mevcut	4	
	İyi seviyede	1	
Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eğitici yönü hakkındaki görüş	Aktarım problemi	1	%10
	Sorumluluk alma korkusu	1	
Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin öğrenci yönü hakkındaki görüş	Dil problemi	1	%10
	Yabancı öğrencinin ülkeyi tanınamaması	1	
Toplam		29	%100

Tablo 4.2.’de görüldüğü üzere Türkiye’de eğitim sisteminde çok kültürlülük kavramı hakkında katılımcı görüşleri incelendi ve beş farklı kategoride sunulmuştur. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından sırasıyla şu şekildedir: “Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eksik yönleri hakkındaki görüş” ($f=10$); “Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin bütünleştirici yönü hakkındaki görüş” ($f=8$); “Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin olumlu yönleri hakkındaki görüş” ($f=7$); “Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eğitici yönü hakkındaki görüş” ($f=2$); “Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin öğrenci yönü hakkındaki görüş” ($f=2$). Bu kategoriler içerisinde

sıklık değeri en fazla olan “ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eksik yönleri hakkındaki görüş”tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir.

Ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eksik yönleri hakkındaki görüş:

“Eğitim sistemimizde farklı kültürlere ait öğelerin tam verildiğini düşünmüyorum. Tek tip yapıda insan yetiştirme gayretindeyiz”. (Ö3)

“Eğitim sisteminde bu konuya hiç değinilmemiştir”. (Ö5)

“Milli Eğitim Bakanlığı Türk kültürü ve milli bir eğitim sistemi üzerinde çalışma yapıyor. Gelen yabancı öğrencilere özgü bir program mevcut değil”. (Ö6)

“Tek tip insan yetiştirmeye odaklı sistem olduğunu düşünüyorum”. (Ö8)

“Derslere yansımaları çok az. Çocuk ülkesini tanıyamıyor. Kuru bilgiler veriliyor. Bir müze etkinliği bile yapılamıyor. Prosedürler çok fazla. Milli Eğitim Bakanlığı tedirgin. Derste istenilen şeyler yapılamıyor ve öğretmende sorumluluk almıyor”. (Ö10)

“Ülkemiz kalabalık nüfusludur. Bu nedenle içerisinde farklı dinler-mezhepler-fikirler barındırmaktadır. Ayrıca coğrafi özellikleri gereği doğusu-batısı, kuzeyi-güneyi farklı kültüre sahiptir. Bu durum çok kültürlülüğün eğitimde yeterince yer almasını zorunlu hale getirmektedir”. (Ö12)

“Ülkemiz eğitim sistemi çok kültürlülüğe uzak bir müfredata ve sisteme sahiptir”. (Ö13)

Yukarıdaki örnek ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar, Türk eğitim sisteminde çok kültürlülüğün sıklıkla eksik yönleri üzerinde durmuşlardır. Bu eksiklikler detaylı incelendiğinde; tek tip insan yetiştirme (Ö3, Ö8), konu üzerinde yeterince durulmama, programların Türk öğrencilere uygunken yabancı öğrencilere özgü bir programın bulunmaması, çok kültürlülüğün derslere yansımalarının sınırlı olması, prosedürlerin fazlalığından dolayı, öğrencinin ülkesini daha iyi tanınması için müze gezisi gibi etkinliklerin sınırlı olması, öğretmenlerin ders içi ve ders dışı etkinliklerde sorumluluktan kaçınması, ülkemizin birçok medeniyeti içinde barındıran kozmopolit yapısının eğitim ortamına yeterince yansıtılmamasıdır.

Türkiye’de çok kültürlü eğitim sistemin bütünleştirici yönleri hakkındaki görüş:

“Ülkemizde farklı inançlar ve farklı diller mevcuttur. Bu hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı altında hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı dışındaki yaşamlarda geçerlidir”. (Ö2)

“Ülkemizin farklı coğrafi bölgelerine ait yemek kültürünün, giyim-kuşam kültürünün, şivelerin, folklorik özelliklerinin eğitim sistemi içerisinde bahsedilmesi, buna ilaveten turistlerin ziyaret ettiği kentlerimizde ve yine bazı turistlerin ülkemize yerleşmeye başlamasıyla sınıflarımızda bir kültür cümbüşü oluşmaktadır. Bu da öğrencilerimize, farklı olana saygıyı ve demokrasi kültürüne dair eğitim verme şansı tanımaktadır”. (Ö14)

“Ülkemiz toplum olarak kozmopolit bir yapıya sahip. Bu sebepten her kültürün değerli olduğu vurgusu öğrenciye kavratılmalıdır”. (Ö17)

“Ülkemizde birçok kültür yer almaktadır. Her kültüre aynı değerde ve hoşgörüde yaklaşmaktadır”. (Ö18)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülüğün bütünleştirici yönü üzerinde durmuşlar. Bu başlık detaylı incelendiğinde; farklı inançlar, farklı dillerdeki kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığında bir arada yaşaması, kendi ülkemiz içinde çok farklı bölgelerinin ve kültürlerinin varlığı ile bulunduğumuz konum itibari ile yabancı turistlerin ziyaretine ve yerleşmesine açık ülke konumunda olmamızdan dolayı okul ortamında çok renkli bir kültür ortamının oluştuğu, öğrencilere her kültürün değerli olduğunu vurgulamamız gerektiği olgusu yer almaktadır. Genel katılımcı yorumlarında ülkemizin zengin kültüre ve farklı etnik gruptan insanlara ev sahipliği yapıyor olması yer almaktadır. Bu durumda sınıf ortamlarına yansımaktadır. Bu ortamlarda öğrencilere hep beraber saygı, hoşgörü ve empati içinde yaşamının gerekliliğinden bahsedilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadırlar.

Ülkemizde çok kültürlü eğitim sistemin olumlu yönleri hakkındaki görüş:

“Ülkemizde son yıllara kadar eğitim sistemi içerisinde uygulamalar görülmemekte iken son yıllarda sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine bunlarla ilgili kavramlar girmeye başlamıştır”. (Ö11)

“Geçmişten günümüze bakıldığında eğitim sistemimiz içerisinde duyarlılık artmış ve daha fazla çok kültürlülük konusuna uygun müfredatlar hazırlanmıştır”.
(Ö15)

“Çok kültürlülük olgusu eğitim sisteminde; farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları yaratma, okul ortamını değiştirme ve yeniden yapılandırmayı amaçlar”. (Ö16)

“Ülkemizin farklı bölgelerindeki kültürel farklılıklar, zenginlikler hakkında konularımız var. Öğrencilerimize aktarırken bu farklılıkların ülkemiz ve toplum açısından değerli ve özel olduğunu aktarmaya çalışıyorum”. (Ö20)

Katılımcıların, ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülük kavramı hakkındaki düşünceleri incelenmiş ve olumlu yönlerinin var olduğunu savunan bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular sırasıyla şu şekildedir; son yıllarda müfredata özellikle sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine dâhil olduğu, eski müfredata göre daha fazla yer bulduğu, farklı yapıdaki öğrencilere eğitimde fırsat eşitliği sağladığı, ülke sınırlarımız içinde çok farklı toplulukların öğrencilere zenginlik olarak aktarıldığı sonucudur.

Tablo 4.3'te dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.3. Dünyada Uygulanan Çok Kültürlülük Kavramı Hakkında Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	f	Yüzde %
Dünyada çok kültürlülüğün gelişim seyri hakkındaki görüş	Dünyada eğitim, demokrasi ve gelişmişlik hoşgörüyü artırır	1	%40
	ABD, Avustralya, Kanada'da gelişmiştir	2	
	Finlandiya, Norveç gibi demokratik ülkelerde gelişmiştir	1	
	Avrupa, Amerika, Avustralya iyi örnekleridir	3	
	Adaptasyon için Avrupa'da dil öğretimi yaygın	1	
Dünyada çok kültürlülüğün ayrıştırıcı yönü hakkındaki görüş	İrkçilik arttı, farklılıklara hoşgörü azaldı	6	%40
	Milli kültür korunmalı çünkü popüler kültür zararlıdır	1	
	İrkçilik önleyici tedbirler yok	1	
Dünyada çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş	İnsan hakları, farklılıklara saygı ve beraberliğe önem veriliyor	7	%35
Fikri olmayanlar	Yeterli fikrim yok	6	%30
Dünyada çok kültürlülüğün yayılışı hakkındaki görüş	Küreselleşme çok kültürlülüğün artışı sağlar	1	%15
	Sosyal medya ve iletişim bakış açılarını etkiler	1	
	Ülkemizde öğrenciye yeterince tanıtılmıyor	1	
Dünyada çok kültürlülüğün siyasi yönü hakkındaki görüş	Sosyalist partilerde temsil hakkı elde ediyor	1	%10
	Siyasi bakış açısı olumsuzdur	1	
Dünyada çok kültürlülüğün geleceği hakkındaki görüş	Zamanla ortadan kalkacaktır	1	%0,5
Toplam		35	%100

Tablo 4.3'te görüldüğü üzere dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında katılımcı görüşleri incelendi ve 7 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir: “Dünyada çok kültürlülüğün gelişim seyri hakkındaki görüş” ($f=8$); “dünyada çok kültürlülüğün ayrıştırıcı yönü hakkındaki görüş” ($f=8$); “dünyada çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş” ($f=7$); “konu ile ilgili fikri olmayanlar” ($f=6$); “dünyada çok kültürlülüğün yayılışı hakkındaki görüş” ($f=3$); “dünyada çok kültürlülüğün siyasi yönü hakkındaki görüş”

($f=2$); “dünyada çok kültürlülüğün geleceği hakkındaki görüş” ($f=1$). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan iki kategori, dünyada çok kültürlülüğün gelişim seyri ve ayrıştırıcı yönü hakkındaki görüşlerdir. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

Dünyada çok kültürlülüğün gelişim seviyesi hakkındaki görüş:

“Dünyada çok kültürlülük kavramının gelişmişliği uygarlık seviyesi ile bağlantılıdır. Geri kalmış ülkelerde farklı kültürlere pek fazla saygı yok. Toplumların eğitim seviyesi arttıkça kültürel kaynaşma da artmaktadır”. (Ö3)

“Gelişmiş ülkelerde kendi dilini öğreterek öğrenci okula alınıyor. Bizim okullarımızda böyle bir adaptasyon süreci yok”. (Ö6)

“Dünyada son yıllarda iletişim araçları ve sosyal medyanın etkin kullanılması diğer insanların çok kültürlülük konusunda bakış açısında değişimler ortaya çıkarmıştır. Oysaki çok kültürlü ulusların oluşturduğu devletler ki başta ABD gelir burada çok kültürlülük ile ilgili çok yönlü uygulamalar olduğu kadar buna yönelik çalışmalar vardır”. (Ö11)

“Çok kültürlü eğitim Finlandiya, Norveç gibi çok gelişmiş ve demokratik ülkelerde vardır”. (Ö13)

“Bu konuda çok bir bilgim yok fakat Kanada, Avustralya ve ABD gibi çok fazla göç alan ülkelerin bu konuda çok fazla yol alabilmesi gerektiğini düşünüyorum”. (Ö14)

“Bu konuda çok fazla bilgi sahibi olmasam da ABD’de farklı milletler yaşadığı için bu konuda eğitim sistemi içerisinde de çok kültürlülük konusunun yer aldığını biliyorum. Yani devletler bu konuda duyarlı davranıyor”. (Ö15)

“Dünyada çok kültürlü olan bölgeler günümüzde Avrupa ve Amerika kıtası ülkelerini sayabiliriz. Avrupa ve Amerika kıtalarının gelişmiş ülkelerindeki eğitim sistemine baktığımızda; çok kültürlü hayatı insanlarına benimsetme ve yerleştirme çabası içerisinde olduklarını görürüz”. (Ö16)

“Milliyete dayalı olmayan devletlerde örneğin ABD gibi millet olma bilinci olmamasına rağmen birlikte yaşayabilme kültürünü oluşturan devletlerde gelişmiştir”. (Ö19)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramının özellikle gelişim seyri üzerinde durmuşlardır. Bu kategoride özellikle; gelişmişlik ile çok kültürlü toplumların bir arada yaşayabilmesi doğru orantılı görülmüş, gelişmiş ülkelerde dil öğretiminin öneminden bahsedilmiş, iletişim araçları ve sosyal medyanın çok kültürlülük üzerinde olumlu etkilerinin varlığı aktarılmış, katılımcılar özellikle Amerika kıtasının çok kültürlülükte ileri seviyede olduğunu bununla birlikte Avrupa, Avustralya kıtalarının da bu konuda önemli merkezler olduğu vurgulanmıştır.

Dünyada çok kültürlülüğün ayrıştırıcı yönü hakkındaki görüş:

“Dünya son yıllarda çok kültürlülük kavramına karşı hoşgörüsünü hızla yitirmektedir. Ancak kısmen de olsa sosyalist partilerde farklı kültürden insanlar temsil hakkı bulabilmektedir”. (Ö2)

“Dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramına dair yeterince fikri yok yalnız dünyanın son zamanlarda siyasi olarak çok kültürlülüğe dair bakış açısı olumlu değildir”. (Ö4)

“Dünyada gittikçe artan bir kutuplaşma söz konusudur. Özellikle Avrupa’da ırkçılık son yılların en büyük sorunudur. Bu konuda yeterli uygulamaların yapılmadığını düşünüyorum”. (Ö5)

“Ülkeye göre değişir. Tarafsız bir uygulamanın olduğunu düşünmüyorum”. (Ö7)

“Kültür milletin kimliğini oluşturur. Kültürlerin yaşaması ve devam ettirilmesi gereklidir. Popüler kültürün yararından çok zararı olmaktadır”. (Ö8)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramının ayrıştırıcı yönü hakkında da ağırlıkta durmuşlardır. Bu kategori incelendiğinde; çok kültürlülüğe karşı dünyanın son yıllarda gittikçe hoşgörüsünü yitirdiği, sosyalist partilerde kendilerine temsil hakkı bulduklarını, siyasi çevrelerde bakış açısının olumsuz görüldüğü, dünya da ırkçılık ile birlikte kutuplaşmaların gittikçe arttığı, bu amaçla yeterli çalışmaların yapılmadığı ve popüler kültürün çok kültürlülüğe zarar verdiği sonucuna ulaşmaktayız.

Dünyada çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş:

“İnsan haklarının gelişimi bakımından önemli bir kavram. Saygı ne kadar çok olursa farklı kültürler bir arada o kadar yaşayabilir”. (Ö1)

“Dünya çapında değerlendirdiğimizde çok kültürlülük bağlamında mevcut ülkenin kuralları ve izni dâhilinde insanlara izin verilmekte. Farklılıklara bu bağlamda özgürlük tanınmaktadır”. (Ö9)

“Küreselleşen dünya sayesinde ülkeler farklı kültürlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu da çok kültürlülüğe zemin hazırlar. Böylece insanlar birbirlerinin kültürüne karşı daha ılımlı yaklaşabilirler”. (Ö17)

“Çok fazla bilgi sahibi olmamama rağmen ülkemizden daha farklı ilerlediğini düşünüyorum. Kültürel farklılık olgusunun herkes tarafından olumlu yönleriyle ele alındığını düşünüyorum”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramının birleştirici yönü hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Bu kategori incelendiğinde; insan hakları ve saygının önemi, farklılıklara özgürlük düşüncesi, küreselleşmenin çok kültürlülüğe katkısı ve kültürel farklılıkların olumlu yönlerinin var olduğu bulgusuna ulaşmaktayız.

Dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında fikri olmayan katılımcı sayısı ise beklenenden fazladır. Ö4, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö20 kodlu katılımcılar yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Dünyada çok kültürlülüğün yayılışı hakkındaki görüş:

“Dünyada son yıllarda iletişim araçları ve sosyal medyanın etkin kullanılması diğer insanların çok kültürlülük konusunda bakış açısında değişimler ortaya çıkarmıştır. Oysaki çok kültürlü ulusların oluşturduğu devletler ki başta ABD gelir burada çok kültürlülük ile ilgili çok yönlü uygulamalar olduğu kadar buna yönelik çalışmalar vardır”. (Ö11)

“Küreselleşen dünya sayesinde ülkeler farklı kültürlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu da çok kültürlülüğe zemin hazırlar. Böylece insanlar birbirlerinin kültürüne karşı daha ılımlı yaklaşabilirler”. (Ö17)

“Dünyada yansımalarını çok bilmiyorum fakat çok ülke gezdim. Herkesin kendine ait kültürünü biz öğrenciye tanıtamıyoruz. Bunun için elimizde materyal ve bilgi eksik”. (Ö10)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramının yayılışı hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Bu yorumlar incelendiğinde; iletişim araçları ve sosyal medyadan, küreselleşme faktörünün yayılımdaki etkisinden söz etmişlerdir. Ö10 kodlu katılımcı ise çok fazla ülke gezmesine rağmen çok fazla bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Dünya genelindeki durumla ilgili çıkarımda bulunması istenirken o ülkemizde ki eksiklerden bahsederek sorunun amacı dışında bir yorum yapmıştır.

Ö18 kodlu katılımcı ise farklı bir yorumda bulunmuştur. Bu bulgu incelendiğinde dünyada uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında *“zamanla ortadan kalkacağını düşünüyorum”* yorumunu yapmıştır.

Tablo 4.4'te sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük hakkında katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Hakkında Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	F	Yüzde %
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün müfredat yönü hakkında görüş	Osmanlı tarihi bölümünde hoşgörü vurgusuyla anlatılıyor	1	%60
	Yeterince bahsedilmiyor	5	
	Demokrasi temelli, farklılıklara hoşgörüye dayanır	1	
	Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersinin kaldırılması olumsuz yansıdı	1	
	Farklı kültürler de yansıtılmalı	1	
	5. 6. ve 7. sınıf toplum ve kültür konularında ağırlıklı bahsediliyor	1	
	Çok kültürlü toplum yapımıza uygun konular yer alıyor	1	
	Çok kültürlü toplumlar konu içerisinde daha geniş yer almalı	1	
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkında görüş	Farklılıklara saygı ve insan hakları için önemlidir	7	%50
	Dünya ulusları birleşmektedir	1	
	Farklılıklar zenginliktir	2	
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün düşünce yönü hakkında görüş	Milliyetçilik arttı	2	%25
	Ortak kültür merkezlidir	1	
	Geleceğe yönelik sorunlar taşıyor	1	
	Öğrenciyi dünya vatandaşı olarak yetiştirir	1	
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün sınıf içi uygulamalar yönü hakkındaki görüş	Ders saati, materyal eksik ve aktif öğrenme ortamı yetersiz	1	%15
	Öğrenciye eşit eğitim ortamı sağlanmalı	2	
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün önemi hakkındaki görüş	Sosyal bilgiler çok yönlü bir derstir	1	%10
	Sosyal bilgiler hayatın ta kendisidir	1	
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün gelişimi hakkındaki görüş	Gittikçe gelişiyor	1	%0.5
Toplam		33	%100

Tablo 4.4'te görüldüğü üzere sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük hakkında katılımcı görüşleri incelendi ve 6 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir: “Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün müfredat yönü hakkında görüş” ($f=12$); “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkında görüş” ($f=10$); “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün düşünce

yönü hakkında görüş” (f=5); “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün sınıf içi uygulamalar yönü hakkındaki görüş” (f=3); “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün önemi hakkındaki görüş” (f=2); “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün gelişimi hakkındaki görüş” (f=1). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün müfredat yönü hakkında görüş”tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün müfredat yönü hakkında görüş:

“Sosyal bilgiler dersinde özellikle Osmanlı Tarihi anlatılırken “hoşgörü” başlığı altında çok kültürlülüğe fazlasıyla değinilmektedir”. (Ö2)

“Çok kültürlülük, sosyal bilgiler dersinde yeterince süre ayrılmayan, yer verilmeyen bir konu”. (Ö4, Ö5, Ö8)

“Demokrasi kültürü içerisinde farklılıkları kabul ederek öğrenciye karşı davranış geliştiriyoruz. Eşit davranmaya çalışıyoruz”. (Ö6)

“Sosyal bilgiler dersinde, bütünleşen dünyada ulusların etkileşimlerinin fazla olmasından dolayı çok kültürlü toplum yapısına uygun konular ön plana çıkmaktadır”. (Ö11)

“5. 6. ve 7. sınıf müfredatında, toplum ve kültürümüzle ilgili üniteler yer almaktadır. Bu üniteler içerisinde çok kültürlülük öğrencilere zenginlik olarak hissettirilmektedir. Bunun da olması gerektiğini düşünüyorum”. (Ö12)

“Sosyal bilgiler dersleri, çok kültürlü toplumlarda çok geniş bir sosyo-kültürel yelpazede müfredatlaştırılmalıdır”. (Ö13)

“Sosyal bilgiler dersi, çok kültürlülük konusunda biçilmiş kaftandır. Çünkü matematik, fen ve teknoloji gibi dersler konuları itibariyle evrensel bir yapıya sahiptir. Sosyal bilgiler dersi ise, öğrencilere sadece kendi ülkemizdeki kültürel farklılıkları değil, dünyadaki farklı kültürlere ait birçok özelliği bahsedebileceğimiz bir derstir”. (Ö14)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük müfredat yönü hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Bu yorumlar incelendiğinde; Osmanlı Tarihi’nde hoşgörü teması altında çok kültürlülüğün

anlatıldığı, Ö4, Ö5, Ö8 kodlu katılımcıların çok kültürlülük konusuna yeterince zaman ayrılmadığı eleştirisini yaptığı görülmüş. Diğer katılımcılar ise, sınıf içerisinde demokrasi temelinde farklılıkların kabul edildiği ve bu farklılıklara eşit yaklaşımlar sergilendiği, dünyada farklı toplulukların bütünleşmesinin müfredata da yansıdığı, çok kültürlü konuların ağırlıkta 5. 6. ve 7. sınıf müfredatlarında olduğu ve bunun zenginlikler temasıyla işlendiği, müfredatlarda çok geniş yelpazede yer alması gerektiği ve son olarak çok kültürlülük konusu için en uygun dersin sosyal bilgiler olduğu çünkü fen ve teknoloji, matematik gibi derslerin daha nesnel ve evrenselken sosyal bilgiler daha öznel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkında görüş:

“Farklı kültürlerin bir arada yaşaması, birbirine saygı ve sevgi dolu olması insan haklarının gelişimi bakımından önemli diye düşünüyorum”. (Ö1)

“Sosyal bilgiler dersinde farklı kültürlerle karşı hoşgörü anlayışının benimsendiği ve benimsetilmeye çalışıldığı bir eğitim uygulanmalıdır”. (Ö9)

“Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlü eğitim; çoğulculuk ve farklılık esası üzerine kurulu olarak demokrasi, eşitlik ve adalet ilkelerine dayanır. Daha özelden, çok kültürlü eğitimin demokratik temeli eğitimde imkân ve fırsat eşitliği düşüncesidir. Bu düşünce, kültürel unsurların tüm öğrencilere eğitim olanaklarından aynı eşitlikte yararlanma fırsatı vermesi gerçeğinden hareket eder”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkında yorumda bulunmuşlardır. Bu yorumlar incelendiğinde; farklılıklara saygı ve insan hakları için gerekliliği, hoşgörünün bu ders kapsamında önemli olduğu, eğitim ortamında demokrasinin, fırsat ve imkân eşitliğinin sosyal bilgiler dersi ile sağlandığı sonucuna ulaşılır.

Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün düşünce yönü hakkında görüş:

“Sosyal bilgiler dersinin amacı öğrencileri dünya vatandaşı yetiştirmektir. Faşist milliyetçilik maalesef dünyada artmakta. Bu durum geleceği tehdit etmektedir. Sosyal bilgiler dersi de öğrencilere çok kültürlülük adına çok fazla eğitim sunma imkânı veren bir derstir”. (Ö3)

“Sosyal bilgiler dersinde kavramlar ve kazanımlar ortak kültür temalı işleniyor”. (Ö18)

“Genelde Türk kültürü aktarılıyor. Öğrencilere ülke içerisindeki kültürel farklılıklar ve olgular tanıtılıyor”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün düşünce yönü hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Bu yorumlar incelendiğinde; dünyada artan faşist milliyetçiliğe rağmen sosyal bilgilerin amacının dünya vatandaşı yetiştirmek olduğu, aşırı milliyetçilik fikrinin geleceği tehdit eden bir durum olduğu, derslerde farklı kültürlerin ortak kültür altında birleştirici yönü ile işlendiği görülmektedir. Ö20 kodlu katılımcı ise bir eleştiride bulunarak, öğrenciye kültür konusu aktarılırken genelde Türk kültürü ağırlıklı müfredatımız olduğundan bahsetmiş, yabancı kültür konularının yer almamasını eleştirmiştir.

Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün sınıf içi uygulamalar yönü hakkındaki görüş:

“Demokrasi kültürü içerisinde farklılıkları kabul ederek öğrenciye karşı davranış geliştiriyoruz. Eşit davranmaya çalışıyoruz”. (Ö6)

“Çok kültürlülük konusu için sosyal bilgiler en önemli ders fakat ders saati yeterli değildir. Öğrenciye konuyu aktarırken aktif öğrenme için yeterli süremiz olmamakta. Farklı kültürleri yeterli derecede tanıtmak için yeterli zamanımın ve ders süremiz eksikken materyal içinde sorunlar yaşamaktayız”. (Ö10)

“Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlü eğitim; çoğulculuk ve farklılık esası üzerine kurulu olarak demokrasi, eşitlik ve adalet ilkelerine dayanır. Daha özelden, çok kültürlü eğitimin demokratik temeli eğitimde imkân ve fırsat eşitliği düşüncesidir. Bu düşünce, kültürel unsurların tüm öğrencilere eğitim olanaklarından aynı eşitlikte yararlanma fırsatı vermesi gerçeğinden hareket eder”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün sınıf içi uygulamalar yönü hakkında yorumlarda bulunmuşlardır. Bu yorumlar incelendiğinde; sınıf içerisinde, demokrasi temelinde farklı ülkelerden ve bölgelerden gelen öğrencilere eşit davranış geliştirildiği, öğrenciye kültür konusu aktarılırken genelde Türk kültürü ağırlıklı müfredatımız olduğu ve yabancı kültür konularının yer almamasının eleştirildiği, çok kültürlü eğitimin eşitlik ve adalet temellerine dayandığı, imkân ve fırsat eşitliğinin öğrencilere verilmesi gerektiği görüşleri savunulmuştur.

Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün önemi hakkındaki görüş:

“Sosyal bilgiler dersi, çok kültürlülük konusunda biçilmiş kaftandır. Çünkü matematik, fen ve teknoloji gibi dersler konuları itibariyle evrensel bir yapıya sahiptir. Sosyal bilgiler dersi ise, öğrencilere sadece kendi ülkemizdeki kültürel farklılıkları değil, dünyadaki farklı kültürlere ait birçok özelliği bahsedebileceğimiz bir derstir”. (Ö14)

“Bence sosyal bilgiler dersi çok kültürlülük konusu için en uygun derstir. Çünkü sosyal bilgiler hayatın ta kendisidir”. (Ö15)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün önemi hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; sosyal bilgiler dersinin çok kültürlülük kavramı açısından çok büyük öneme sahip olduğu, bu konu için biçilmiş bir kaftan yorumu yapılıyor, matematik ve fen ve teknoloji dersleri ile karşılaştırılıp bu derslerin evrenselliğinden bahsederken sosyal bilgilerin kültür konusunda kendi kültürü ile dünya kültürlerinden de bahseden yapıda olduğundan söz edilmiş, sosyal bilgiler hayatın ta kendisidir yorumu ile de bu dersin önemi en çarpıcı şekilde ortaya konmuştur.

Tablo 4.5'te; 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çok kültürlülük açısından değerlendirilmesi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.5. 2005-2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çok Kültürlülük Açısından Değerlendirilmesi ve Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	f	Yüzde %
2005-2018 programlarının karşılaştırmasının 2018 programı hakkında görüş	Daha fazla hoşgörü, düşünme ve dünya insanı olma fikri var	9	%90
	Seçmeli dünya kültürü dersi olabilir	1	
	Kendi kültürünü yüceltme var	1	
	Eski kültürel özelliklere daha fazla yer veriliyor	1	
	Çok kültürlülük, Etkin Vatandaşlık ve İnsanlar, Yerler, Çevreler öğrenme alanları arttı	1	
	Programda ilerleme fazla, davranış kısıtlı	1	
	Dünya vatandaşlığı ve dünya eserleri üzerinde duruluyor	1	
2005-2018 programlarının karşılaştırmasının 2005 programı hakkında görüş	Kazanımlar ve sınıf içi uygulamalar daha fazla	3	%50
	Türkiye tarihi, Türkiye coğrafyası temelli. Bilgi ve öğretmen merkezli.	8	
	Muhakeme yapılamıyor	1	
2005-2018 programlarının karşılaştırmasının ortak yorumu	Kültür Miras, Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında ağırlıklı	1	%25
	İki müfredatın kazanım ve süreleri benzer	3	
	Atatürk milliyetçiliği ile birleştirici program hazırlanmalı	1	
2005-2018 programlarının karşılaştırmasında düşünce yönü hakkındaki görüş	Her ikisi de yetersiz	1	%10
	Fikrim yok	2	
Toplam		35	%100

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere; 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çok kültürlülük açısından değerlendirilmesi ve sosyal bilgiler programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 4 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir: "2005-2018 programlarının karşılaştırmasının 2018 programı hakkında görüş" ($f=18$); "2005-2018 programlarının karşılaştırmasının 2004 programı hakkında görüş" ($f=10$); "2005-2018 programlarının karşılaştırmasının ortak yorumu" ($f=5$); "2005-2018 programlarının karşılaştırmasında düşünce yönü hakkındaki görüş" ($f=2$). Bu

kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “2005-2018 programlarının karşılaştırmasının 2018 programı hakkında görüş”tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2005-2018sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmasının 2018 programı hakkında görüş:

“2018 programı biraz daha düşünmeye, hoşgörüye ve farklı kültürlerden bahsetmeye uygun.” (Ö2)

“Yeni programda dünya insanı olma üzerinde çokça durulmuş. Dünya eserlerini de daha iyi tanıyoruz”. (Ö6)

“2018 programında biraz daha yer verilmesine karşın bu özde değil şekilde kalmaktadır. Davranışa dönüştürülmeyen bilgiler öğrenilmiş sayılmaz”. (Ö8)

“Çok kültürlülük yansıması şu anki programda çok az yansıyor. Yakın zaman kültürü değil çok eski kültürlerden bahsediliyor bu da çocuklarda algılama problemi yaratıyor”. (Ö10)

“2018 programında etkinlikler çok kültürlülüğe uygundur. Sınıf içerisinde de çok kültürlü ortamın varlığı düşünülerek bu etkinlikler daha fazla uygulama ortamı bulmaktadır”. (Ö11)

“Programda çok kültürlülüğe ait konular var fakat yetersizdir”. (Ö13)

“2018 programında eski öğrenme alanlarına ilave olarak “Etkin Vatandaşlık” ve “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında da çok kültürlülüğe ilişkin kazanımlar bulunmaktadır”. (Ö14)

“2018 programı öğrenci merkezli olup, öğrencilerin kültürlerini, becerilerini geliştirmeye yönelik olup farklılıklara saygıyı temele alan öğrenci yetiştirmeyi hedeflemektedir”. (Ö16)

“Yeni programda bu kavramın daha olumlu işlendiğini düşünüyorum. Özellikle kültürel farklılığın toplumsal yaşama etkisi yönüyle ele alınması gerekmektedir. Demokratik yaşam olgusunun uygulanabilirlik yönü üzerinde yeni programın daha başarılı olduğunu düşünüyorum”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar; 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmasının 2018 programı hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; 2018 programının artı yönlerinin daha fazla olduğu, dünya insanı olma hedefi vurgulanmış, eski programa daha fazla yer verildiği fakat bunun davranışa dönüşümünün zor olduğu, programın eski kültür ağırlıklı işlediği, sınıf içi etkinliklerin çok kültürlülüğün amaçlarına uygun olduğu, çok kültürlüğe ilişkin iki önemli öğrenme alanının olduğu “*Etkin Vatandaşlık*” ve “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*”, öğrenci merkezli ve farklılıklara saygı temelli öğrenci yetiştirme hedeflerinin olduğu, demokratik yaşam olgusunun işlevini yeni programda daha iyi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

2005-2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmasının 2005 programı hakkında görüş:

“2005 programı daha çok bilgiye dayalıdır. Türkiye coğrafyası ve Türkiye tarihini inceleyen ve muhakeme yeteneğini geliştirmeyen bilgiler içermekte”. (Ö2)

“Eski programda daha önemli bilgiler vardı, halk kültürü dersleri yapardık ve çocukların bunda bir fikri olurdu. Anne babaların evlilik hikâyelerini anlatın derdik ve sonra bunu canlandırıyorlardı. Eski bayramları tanıtıyorlardı. Şu anki müfredatımızda bunlar yer almamakta”. (Ö10)

“Eski programda Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar öğrenme alanları çok kültürlülüğün ağırlıklı bahsedildiği öğrenme alanlarıdır. Yeni programda bunlara ek öğrenme alanları oluşturulmuştur”. (Ö14)

“2005 programında çok kültürlülüğe çok fazla önem verilmemiştir”. (Ö15)

“2005 eğitim programı öğretmen merkezlidir. Daha çok tek tip öğrenci yetiştirme hedeflenmiş ve çok kültürlülük kavramı ön plana çıkmamıştır”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmasının 2005 programı hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; eski programın bilgiye dayandığını ve öğrencide sorgulama, eleştirme becerilerini geliştirmediğini, eskiye dair kültürel değerleri öğrencilerin öğrendiği ve bununla da kalmayıp canlandırmalar yaptıkları, *Kültür ve Miras ile Küresel Bağlantılar* iki önemli öğrenme alanında çok kültürlülüğün ağırlıklı yer aldığı, bu programın öğretmen merkezli olduğu ve

öğrencinin farklılıkları göz ardı edilip tek tip öğrenci modeli oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmasının ortak yorumu:

“Her iki müfredatta da çok kültürlülüğe ayrılan süre ve kazanım da fark yok”.
(Ö4)

“Hiçbir fark görmüyorum. Müfredatlar da bir değişiklik yapılmamıştır”. (Ö5)

“Türkiye farklı kültürlerin geçmişten günümüze bir arada yaşadığı ve halen de farklı kültürlerin göç ettiği bir coğrafyadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler programında özellikle Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda bir program uygulanarak birleştirici, bütünleştirici bir yapı sergilenmelidir”. (Ö9)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar,2004-2018 programlarının karşılaştırmasının ortak yorumu hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; iki programda fark olmadığını (Ö4, Ö5), bulunduğumuz coğrafya itibari ile farklılıkların fazla olduğu bir toplum olduğumuz ve bu farklılıklar göz önüne alınarak Atatürk milliyetçiliği hedeflerine uygun bütünleştirici bir programın hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.6’da; 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.6. 2005 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	f	Yüzde %
2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik yönü hakkındaki görüş	Konular Türk kültürü, Osmanlı tarihi, milli tarih ve coğrafya ağırlıklı	4	%90
	6. sınıf kazanımları 5. sınıfa eklendi	1	
	Farklılıklara saygı ve birleştirici öğeler var	3	
	Konu başlığı olarak kitaplarda yer almalı	1	
	Dünya kültürü de yansıtılmalı	1	
	Eski kültür öğeleri fazla, günümüz kültürü eksik	1	
	Kültürel farklılıkları yansıtmada yetersiz	1	
	Bilgi, kavram ve içerik yetersiz	6	
2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının fikir yönü	Hiçbir fikrim yok	3	%15
2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel yönü hakkındaki görüş	Kazanım ve görseller yetersiz	2	%10
2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının sınıf içi uygulamalar hakkındaki görüş	Daha çok öğretmen merkezli	1	%0.5
Toplam		24	&100

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 4 farklı kategoride sunulmuştur. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:” 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik yönü hakkındaki görüş” ($f=18$); “2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel yönü hakkındaki görüş” ($f=3$); “2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının fikir yönü” ($f=3$); “2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının sınıf içi uygulamalar hakkındaki görüş” ($f=1$). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik yönü hakkındaki görüş”tür. Bu

bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik yönü hakkındaki görüş:

“Eski ders kitaplarında çok kültürlülükten çok Türk kültüründen bahsetmektedir”. (Ö2)

“Sadece milli düşünceler ve Osmanlı Devleti’nde ki değer yargılarına değinilmiştir”. (Ö5)

“Eski kitaplarda daha çok milli tarih ve milli coğrafya ağırlıklı konular yer almıştır”. (Ö6)

“Türkiye ve Türk milletine ait kültürel zenginlikler üzerinde daha fazla durulmuştu. Dünya kültürleri konusunda kazanımlar yoktu. 6. sınıflarda yer alan eski uygarlıklar kazanımları 5. sınıf müfredatına eklendi”. (Ö8)

“Bütünleştiricidir ve hoşgörü esasına dayalıdır”. (Ö9)

“Toplumsal hoşgörüyü çoğaltan ve demokratik değerleri geliştiren konuların yer aldığını düşünüyorum”. (Ö13)

“2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında farklı kültürlere ve kültürel eserlere saygı duyulmasının önemine, kültürel farklılık bilinci ön plana çıkmaktadır. Çok kültürlülük ile ilgili kazanımlara görsellere bakıldığında nicelik olarak yetersiz olduğunu düşünüyorum”. (Ö14)

“Eski müfredatta çok kültürlülük konusuna yeterince önem verilmemiş ve değinilmemiştir”. (Ö15)

“Eski müfredata ait kitaplarda bu konuda çok fazla bilgi ve kavram yer almıyordu”. (Ö19)

“Bu konuda çok fazla yorum yapamayacağım ancak 2004 müfredatının kültürel farklılıklar konusunda yeterli olduğunu düşünmüyorum”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik yönü hakkında görüşlerde bulunmuşlardır. Bu görüşler incelendiğinde; eski kitapların daha çok Türk kültüründen bahsettiği, dünya

kültürlerine fazla yer verilmediği, milli tarih ve milli coğrafya ağırlıklı olduğu, 6. sınıf eski uygarlıklar kazanımlarının 5. sınıf seviyesine indirildiği, çok kültürlülük konusuna yeterli önemin verilmediği yorumları yapılırken bu konuya olumlu bakan katılımcılarda olmuştur. Bu katılımcılar 2005 ders kitaplarının; bütünleştirici ve hoşgörü esaslı olduğu, demokratik değerlerin gelişimine katkı sağlayan konuların yer aldığı, farklı kültürlere saygı duyulmasının gerekliliğinin yeterince aktarıldığı fakat görsellerin sınırlı olduğu yorumları yapmıştır.

2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel yönü hakkındaki görüş:

“Kitaplarda çok fazla içeriğin ve görsel materyalin olmadığını düşünüyorum”.
(Ö3)

“2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında farklı kültürlere ve kültürel eserlere saygı duyulmasının önemine, kültürel farklılık bilinci ön plana çıkmaktadır. Çok kültürlülük ile ilgili kazanımlara görsellere bakıldığında nicelik olarak yetersiz olduğunu düşünüyorum”. (Ö14)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel yönü hakkında görüşlerde bulunmuşlardır. Bu görüşler incelendiğinde; Ö3 kodlu katılımcı içeriğin ve görsel materyallerin yetersiz olduğunu düşünürken, Ö14 kodlu katılımcı ise içerikte çok kültürlülük konusunda yeterli bilgi birikimi varken görselin nicelik olarak yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Ö1, Ö12, Ö17 kodlu kullanıcılar bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları cevabını vermişlerdir.

2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının sınıf içi uygulamalar hakkındaki görüş:

“2005 eğitim müfredatına göre sosyal bilgiler dersi ve kitapları daha çok öğretmen ve anlatıcı merkezli olup, öğrencilerin farklılıklarını öne çıkarmayan ve çok kültürlülük temalı konulara fazla değinmeyen yapıdaydı”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcı, 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarının sınıf içi uygulamalar yönü hakkında görüşte bulunmuştur. Bu görüş incelendiğinde; sınıf ortamında oluşan çok kültürlü öğrenci yapılarının olduğu fakat derslerde merkezi konumda öğretmenin yer aldığını belirtmiş. Bunun sonucunda var olan çok kültürlü öğrenci ortamına uygun ders kitaplarının ve sınıf ortamının yaratılmadığı görüşünü savunmuştur.

Tablo 4.7’de; 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.7. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri

Kategori	Alt Kategori	f	Yüzde %
2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumsuz yönü hakkındaki görüş	Programda yeterince yer almamıştır, yetersizdir	6	%45
	Milli tarih konuları daha fazla yer almıştır, uygulama azdır	1	
	Sınırlı ünitelerde yer almış, ezber konusudur	1	
	Yabancı öğrenciye uygun değildir, uygulamalar sınırlıdır	1	
2005 sınıf içi uygulamaların eğiticiler yönü hakkındaki görüş	Öğretmen merkezlidir, uygulamalar yetersizdir	2	%30
	Her öğrenciye eşit eğitim ortamı sağladım	1	
	Farklılıklara saygının olduğu eğitim ortamı sağlandı	2	
	Farklı ırktan öğrencilere destek eğitimi sağlandı	1	
2005 sınıf içi uygulamalarda fikri bulunmayanlar	Yeterli fikrim yok	5	%25
2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumlu yönü hakkındaki görüş	Vatandaşlık ve İnsan Hakları derslerinde uygulamalar yeterliydi	1	%15
	Uygulamalar müfredata uygun	1	
	Sınıf düzeylerine göre program farklılaşmaktaydı	1	
Toplam		23	%100

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 4 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:” 2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumsuz yönü hakkındaki görüş” ($f=9$); “2005 sınıf içi uygulamaların eğiticiler yönü hakkındaki görüş” ($f=6$); “2005 sınıf içi uygulamalarda fikri bulunmayanlar” ($f=5$); “2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumlu yönü hakkındaki görüş” ($f=3$). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumsuz

yönü hakkındaki görüş”tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2005 sınıf içi uygulamalarda öğretim programının olumsuz yönü hakkındaki görüş:

“Sınıf içerisinde yabancı uyruklu öğrencilerimiz bulunmaktadır. Bu öğrencilere özgü farklı bir uygulama yapmamaktayız. Din, dil, ırk ayrımı yapmadan kültürlere saygı içerisinde dersi işlemekteyim”. (Ö2)

“Sınıf içerisinde çok kültürlü uygulamaların yer almadığını düşünüyorum”. (Ö3)

“Hiçbir uygulama yapılmamaktadır. Sadece sınıfta farklı ırktan öğrenciler olunca ben öğretmen olarak sınıfa empati, misafirperverlik, yardımlaşma konularında bilgi veriyorum”. (Ö5)

“Eski kitaplardaki uygulamaları öğrenciye aktarmak bizim için zordu. Milli tarihten daha fazla bahsedildiği için uygulamalarda daha kısıtlı oluyordu”. (Ö6)

“Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarında kültür konuları işlenmekteydi. Yine Kültür Miras ünitesinde kültür öğeleri kazanımlarda almaktaydı. Öğrenci bu konuları ezber konusu olarak görmekteydi bu yüzden de uygulamalar sınırlıydı”. (Ö8)

“2005 programında bu kavrama çok fazla yer verilmediği için öğretmenler de bu konuya çok fazla değinmiyordu. Bu nedenle çok kültürlülük kavramı biraz havada kalan, etkinliklerle desteklenmeyen bir konu olmuştur”. (Ö15)

“Kavramsal olarak anlatılmaktadır. Uygulamaya dönük çok fazla şey gözlemedim”. (Ö18)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2005 sınıf içi uygulamalarda müfredatın olumsuz yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; Ö2 ve Ö5 kodlu katılımcılardan, 2005 sınıf içi çok kültürlülük uygulamaları hakkında bilgi edinmek için yöneltilen sorulara şu anki sınıf içi uygulamaları hakkında bilgi vererek soru ile ilgili sağlıklı bulgu elde edemememizi sağlamışlardır. Diğer katılımcıların verdikleri yanıtlar ise şu şekildedir; uygulamaların sınıf içinde yetersiz olduğu, konuların genellikle milli tarih ağırlıklı olması uygulamaların sınırlı olması sonucunu doğurduğu, Kültür Miras ve Mezopotamya ile

Anadolu uygarlıklarında kültür konusunun sıkça geçtiği fakat bu konular ezber konusu şeklinde öğrenciye aktarıldığı için uygulamaların yetersiz kaldığı, programda çok kültürlülük konusunun yeterince yer almaması da uygulamaları sınırlandırdığıdır.

2005 sınıf içi uygulamaların eğiticiler yönü hakkındaki görüş:

“Sınıf içerisinde yabancı uyruklu öğrencilerimiz bulunmaktadır. Bu öğrencilere özgü farklı bir uygulama yapmamaktayız. Din, dil, ırk ayrımı yapmadan kültürlere saygı içerisinde dersi işlemekteyim”. (Ö2)

“Hiçbir uygulama yapılmamaktadır. Sadece sınıfta farklı ırktan öğrenciler olunca ben öğretmen olarak sınıfa empati, misafirperverlik, yardımlaşma konularında bilgi veriyorum”. (Ö5)

“Sınıf içerisinde öğretmen merkezli olan programa göre çocuk pasif dinleyici, farklılıkları ve farklı kültür yapılarını ön plana çıkarmayan uygulamalar daha çok yer alırdı”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2005 sınıf içi uygulamaların eğiticiler yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; Ö2 ve Ö5 kodlu katılımcılar, farklılıklara uygun sınıf içi uygulamaların eksikliğinden bahsetmişler fakat soruda 2005 öğretim programı ve sınıf ortamı temel alınarak görüş bildirmeyip bugünün sınıf ortamını ve müfredatını değerlendirmişlerdir. Ö5 kodlu katılımcı ise sınıfta kontrol merkezinin o dönemlerde öğretmen olduğu, sınıf ortamında eğer farklı kültürde bir öğrenci olursa o öğrenciye uyumun sağlanması adına kendisinin bilgilendirmelerde bulunduğunu belirtmiştir.

Ö1, Ö10, Ö11, Ö12, Ö17 kodlu katılımcılar, 2005 öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarında yeterli bilgilerinin olmadığını, o dönem uygulamalarını genellikle hatırlamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.8’de; 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.8. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri

Katılımcı	Alt Kategori	f	Yüzde %
2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yöntem-teknik yönü hakkındaki görüş	Eski Türk büyüklerinin yaklaşımları	2	%55
	Yakından uzağa ilkesi başarılı şekilde kullanılmış	1	
	Program yoğun, karmaşa mevcut, kitap kullanımı zaman kaybı	2	
	5. sınıf öğrencileri için konu soyut aktarılmış	1	
	Görseller eklenmiş, etkileşim yüksek, kavramlar artırılmış	2	
	Program ve etkinlikler yeterli	3	
2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yetersizliği hakkındaki görüş	Daha fazla yer verilmeli	4	%55
	Örnekler ve etkinlikler yetersiz	4	
	Köklü geçmişimize rağmen yetersiz	1	
	8. sınıf müfredatında hiç yok	1	
	Eski programa göre iyi ama yetersiz	1	
2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş	Farklılıklara saygı ve hoşgörü var	5	%45
	İnsanlar bir arada yaşamaya özendirilmeli	1	
	İnsan sevgisi, insan kıymeti belirtilmiş	2	
	Kültürel birleşme değil ayrıştırma mevcut	1	
2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün olumlu yönü hakkındaki görüş	Anayasal güvence ile düzenlenmiş	1	%10
	Programa yönelik çalışmalar artmış	1	
2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün öğrenme alanı hakkındaki görüş	Kültür Miras ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında sıkça değinilmiş	1	%0.5
Toplam		34	%100

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 5 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:” 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yöntem-teknik yönü hakkındaki görüş” ($f=11$); “2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yetersizliği hakkındaki görüş” ($f=11$); “2018 sosyal bilgiler dersi

öğretim programında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş” (f=9); “2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün olumlu yönü hakkındaki görüş” (f=2); “2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün öğrenme alanı hakkındaki görüş” (f=1). Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yöntem-teknik yönü hakkındaki görüş:

“İnsan kavramının ön plana çıkarıldığı ve farklı kültürlere hoşgörünün önemini anlatırken atalarımızın sözlerini, yaklaşımlarını tarihe tanık göstererek kullanmışlardır”. (Ö2)

“İnsan sevgisi, atalarımızın örnek sözleriyle öğrencilere anlatılmıştır. Ancak bu durum tek başına yeterli değildir”. (Ö3)

“Yeni program yakından uzağa ilkesi doğrultusunda yakın çevresinden başlayarak bilinçli şekilde dünyayı tanımada başarılı. Fakat program yoğun ve konular üzerinde az durulmuş. Kitaptan anlatmak zaman alıyor. Bu durumlarda karmaşa yaratıyor”. (Ö6)

“Yeni programda 5. sınıflar için çok kültürlülük konuları ezber ağırlıklı, soyut ve ağır gelmekte. Zaman yeterliliği konusunda da sıkıntılar yaşanmakta. 5. sınıf ünitesinde kültür kavramı son üniteye işlenmekte”. (Ö8)

“2018 sosyal bilgiler programında 2004 programına ekstra olarak farklı kültürlerle etkileşim, pozitif ayrımcılık, küreselleşme, toplumsal çeşitlilik kavramları ve bazı kazanımlar eklenmiştir. Görsellere de daha fazla yer verilmiştir”. (Ö14)

“2018 eğitim merkezli sosyal bilgiler programında çok kültürlülük kavramı önemli yer tutmaktadır. Özellikle bireysel farklılıkları ön planda tutan programda çocuğun farklı kültürlere saygı duyması ve bu ortama uyum sağlaması açısından önemlidir”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yöntem-teknik yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlülük kavramı

öğrencilere aktarılırken, hoşgörü teması altında önemli Türk büyüklerinin sözleri kullanılarak tarihten tanıklar ile konunun önemi daha da vurgulanmış, Ö3 kodlu katılımcı da tarihi tanıklık konusunun önemine vurgu yapmış fakat bu durumun tek başına yeterli olmadığını, başka yöntem ve tekniklerin de dâhil edilmesi gerektiği üzerinde durmuş, yakından uzağa ilkesinin çok kültürlülük anlatılırken başarılı şekilde kullanıldığı fakat program yoğunluğu, konunun yeterince üzerinde durulmaması, kullanılan materyalin zaman aldığı belirtilmiş. Ö8 kodlu katılımcının çok kültürlülük konusunun 5. sınıflara etkisi üzerinde durmuş, o yaş grubunda öğrenciler için soyut kaldığını belirtmiş. Ö14 kodlu katılımcı ise eski programla karşılaştırmış ve bazı önemli kavramların (farklı kültürlerle etkileşim, pozitif ayrımcılık, küreselleşme, toplumsal çeşitlilik) programa dâhil edilmesini ele almış ve görsellerin daha yoğun olduğunu belirtmiştir.

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yetersizliği hakkındaki görüş:

“Çok kültürlülük kavramına daha fazla yer verilmeli. İnsanlar saygı çerçevesinde bir arada yaşamaya özendirilmeli”. (Ö1)

“İnsan sevgisi atalarımızın sözleriyle öğrenciye aktarılmıştır. Ancak bu durum tek başına yeterli değildir”. (Ö3)

“Yeterince üzerinde durulan, örneklerle ve etkinliklerle desteklenen bir kavram değildir”. (Ö4)

“Çok kültürlü geçmişe sahip olmamıza rağmen, bugün bu konuya dair yetersiz bilgi verilmektedir”. (Ö5)

“Teoride iyi fakat uygulamada yetersizdir”. (Ö7)

“8. sınıf derslerine çok giriyorum. Cumhuriyet tarihi anlatıldığı için konu müfredatta hiç yok. Kültürel birleşme yerine ayrışma uygulanıyor artık”. (Ö10)

“2018 programında çok kültürlülüğün çok fazla ele alındığını söyleyemem”. (Ö19)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün yetersizliği hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; insanların bir arada saygı içinde yaşayabilmesi için çok kültürlülüğe daha fazla yer verilmesi gerektiği, geçmiş

büyüklerin sözleriyle aktarıldığı fakat bunun yetersiz olduğu, örneklerin ve etkinliklerin yetersizliği, geçmişimizde köklü birçok kültürü barındırmamıza rağmen bunu yansıtamadığımız, uygulamaların sınırlı oluşu, 8. sınıf öğretim programında hiç yer almamasıdır.

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında programında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş:

“Çok kültürlülük kavramına daha fazla yer verilmeli. İnsanlar saygı çerçevesinde bir arada yaşamaya özendirilmeli”. (Ö1)

“İnsan kavramı ön plana çıkmış, farklı kültürlere saygı ve hoşgörü artmış, anlatırken de atalarımızın düşüncelerinden yararlanmış”. (Ö2)

“İnsan sevgisi atalarımızın sözleriyle öğrenciye aktarılmıştır. Ancak bu durum tek başına yeterli değildir”. (Ö3)

“Sosyal bilgiler programında, çok kültürlülük ile ilgili yaklaşımların olması kültürel etkileşim açısından olumlu atılmış adımlardır. Ancak gerek toplumumuzda gerek sınıf ortamında bu olumlu yaklaşımların sonuca ulaşması konusunda sıkıntılar ve bireyler arasında çatışmalar yaşanmaktadır”. (Ö11)

“2018 sosyal bilgiler programında çok kültürlülük kavramı önemli yer tutmakta. Özellikle bireysel farklılıkları ön planda tutan programda, çocuğun farklı kültürlere saygılı olması, çok kültürlü sosyal yaşama uyum sağlaması açısından önemlidir”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; Ö1 kodlu katılımcı, çok kültürlülüğün program içerisinde daha fazla yer alması gerektiği, Ö2 kodlu katılımcı ise farklılıklara saygı ve hoşgörünün arttığı ve bunu artırırken eski Türk büyüklerinin düşüncelerinden yararlandığı, Ö3 kodlu katılımcı yine aynı fikirde olan fakat bu durumun tek başına yeterli olmadığı görüşündedir. Ö11 kodlu katılımcı programda çok kültürlülüğün yer aldığını fakat toplumda ve okul ortamında sonuca ulaşmasında sorunlar olduğunu belirtmiş. Ö16 kodlu katılımcı ise çok kültürlülüğün programda önemli yer tuttuğunu, bireysel farklılıklara önem verildiğini, saygının ve uyumun önemli olduğunu savunmuştur.

Tablo 4.9’da; 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.9. 2018 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Çok Kültürlülük Kavramına Dair Katılımcı Görüşleri

Katılımcı	Alt Kategori	f	Yüzde %
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkındaki görüş	Kavramlar ve içerik yetersizdir	5	%35
	Konu bütünlüğü, süre ve etkinlikler sınırlıdır	1	
	Ayrı konu başlığı olarak yer almamakta	1	
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş	Hoşgörü, birlik beraberlik ve insan sevgisi temalıdır	6	%35
	Ayrımcılık ve önyargıları reddeder	1	
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumlu yönü hakkındaki görüş	Toplum için dinamik bir olgudur	1	%25
	5. sınıf hariç yeterli düzeyde aktarılmıştır	1	
	Her sınıf düzeyinde yer almıştır	1	
	Her üniteye yer almıştır	1	
	Temel haklar bölümünde yer almıştır	1	
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte tarih yönü hakkındaki görüş	Eski Türk düşünürlerin yansımaları yeterli fakat Cumhuriyet dönemi yeterli şekilde aktarılmamış	2	%25
	Osmanlı ve İstanbul’un Fethi hoşgörü içerisinde aktarılmış	2	
	İnsan sevgisi tarihten örneklerle aktarılmış	1	
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün görsel yönü hakkındaki görüş	Kavramlar, görseller ve etkinlikler yeterlidir	5	%25
2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün fikir yönü hakkındaki görüş	Hiçbir fikrim yok	1	%0,5
Toplam		30	%100

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 6 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:” 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkındaki görüş” ($f=7$); “2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş” ($f=7$); “2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumlu yönü hakkındaki görüş” ($f=5$); “2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte tarih yönü hakkındaki görüş” ($f=5$);

“2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün görsel yönü hakkındaki görüş” (f=5); “2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün fikir yönü hakkındaki görüş” (f=1). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkındaki görüş (f=7) ve 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş (f=7)’tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkındaki görüş:

“Kitaplarda insan sevgisi teması işlenmiş. Bu kavramla ilgili tarihten örnekler verilmiş ancak şuan içinde bulunduğumuz duruma baktığımız zaman bunun yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır”. (Ö3)

“Sosyal bilgiler kitaplarında çok kültürlülüğe dair konular yeterince yok. Sadece temel haklar bölümünde düşünce ve kanaat özgürlüğü gibi konulara değiniliyor. Ayrıca konu başlığı olarak işlense daha etkili olur”. (Ö4)

“Yetersiz buluyorum. Çok kültürlü bir geçmişe sahip olmamıza rağmen, bugün bu konuya dair yetersiz bilgi verilmektedir”. (Ö5)

“Eski kitaplara göre çok kültürlülüğün daha fazla bahsedilmiş. Fakat konu bütünlüğü problemi var. Öğrenci algılamada zorlanıyor. Proje çalışmalarına süre yetmiyor. Önemli düşünürler ile ilgili sözler yeterince bahsediyor ama Türk İslam düşünürleri ağırlıktayken Cumhuriyet ve Osmanlı dönemi düşünürleri pek yok”. (Ö6)

“Kültürün önemi düşünüldüğünde daha fazla zaman ayrılıp, ön plana çıkarılmasının etik değerler konusunda etkili olacağını düşünmekteyim”. (Ö8)

“Ders kitaplarında programdaki gibi kısmen bazı konularda ele alınmış. Geniş kapsamlı bir inceleme ve anlatım yok”. (Ö19)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlü toplum yapısının içerisinde bulunurken, kitaplarda insan sevgisi ile ilgili tarihten verilen örneklerin yetersiz olduğu, ders kitaplarında çok kültürlülüğün temel hak ve özgürlükler gibi temel çerçevede verildiği ve yetersiz olduğu, çok kültürlü köklü geçmişimize rağmen yeterince aktarılmadığı,

konu bütünlüğü sorunun öğrencinin algısını güçleştirdiği, tarihi kişiliklerden örnekler verilirken ağırlığın eski döneme ait olduğu Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin yetersiz kaldığı, konu dağılımlarının da eşit olmadığıdır.

2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüş:

“Farklı kültürlerin bir arada barış içinde yaşayabilmesi için kışkırtıcı kavramların ders kitaplarında olmaması gerekiyor. Ders kitapları da buna dikkat etmiş, İstanbul’un Fethi anlatılırken hoşgörüden bahsedilmiş olması buna örnek olmuştur”. (Ö2)

“Ayrımcılığa ve ön yargılara karşı bir ders kitabı hazırlanmıştır”. (Ö9)

“Son yıllarda okutulmaya başlayan sosyal bilgiler kitaplarında, çok kültürlülük hem kavramsal olarak hem de görsellerle çok iyi işlendiğini görmekteyim. Bu sayede öğrenciler çok kültürlülük konusunu daha iyi özümsemektedirler”. (Ö11)

“Yeni ders kitaplarında çok kültürlülük kavramı hemen hemen her üniteye vurgulanmıştır. Osmanlı örneği verilmiş. Toplumu dinamik tutan bir olgu olarak bahsedilmiş”. (Ö12)

“Toplumsal kaynaşmayı, birlik ve beraberliği artırdığını düşünüyorum”. (Ö13)

“Sosyal bilgiler kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramı sayesinde öğrenciler farklı kültürlere daha hoşgörülü ve saygılı yaklaşabilmeyi, bir arada barış ve huzur içinde yaşayabilmenin önemini fark etmektedirler”. (Ö17)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün birleştirici yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlülüğün ana hedeflerinde olan barış içinde yaşayabilme becerisinin, kışkırtıcılıktan uzak şekilde ders kitaplarında yer aldığı, bunun örneğinin İstanbul’un Fethi olduğu, ayrımcılığa ve önyargılara karşı bir ders kitabı olduğu, görsellerin de yeterli olduğu, her üniteye bahsedilen bir konu olduğu, toplumsal kaynaşmanın artması için destek sağladığı, farklılıklara saygıyı ve bir arada barış içinde yaşamının önemini kavratmış gibi olumlu bulgular elde edilmiştir.

2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumlu yönü hakkındaki görüş:

“Yeni ders kitaplarında çok kültürlülük kavramı hemen hemen her üniteye vurgulanmıştır. Osmanlı örneği verilmiş. Toplumu dinamik tutan bir olgu olarak bahsedilmiştir”. (Ö12)

“Her sınıf düzeyinde çok kültürlülük kavramına yeterince değinilmektedir”. (Ö15)

“Konular oldukça zengin ve eğlenceli bir şekilde anlatılmış. Özellikle 5. sınıflarda ve her sınıfta konunun ağırlığının daha da artırılması gerektiğini düşünüyorum”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumlu yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlülük kavramının yaklaşık her üniteye verildiği ve çok kültürlülüğün toplumu dinamik tutan bir kavram olduğu, her sınıf düzeyinde bu kavrama dair bilgilerin yer aldığı, konunun öğrencilere eğlenceli bir şekilde aktarıldığı, konuya verilen öneminse daha da artırılması gerektiği bulgusuna ulaşılır.

2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte tarih yönü hakkındaki görüş:

“Farklı kültürlerin bir arada barış içinde yaşayabilmesi için kışkırtıcı kavramların ders kitaplarında olmaması gerekiyor. Ders kitapları da buna dikkat etmiş, İstanbul’un Fethi anlatılırken hoşgörüden bahsedilmiş olması buna örnek olmuştur”. (Ö2)

“Kitaplarda insan sevgisi teması işlenmiş. Bu kavramla ilgili tarihten örnekler verilmiş ancak şuan içinde bulunduğumuz duruma baktığımız zaman bunun yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır”. (Ö3)

“Eski kitaplara göre çok kültürlülüğten daha fazla bahsedilmiş. Fakat konu bütünlüğü problemi var. Öğrenci algılamada zorlanıyor. Proje çalışmalarına süre yetmiyor. Önemli düşünürler ile ilgili sözler yeterince bahsediyor ama Türk İslam düşünürleri ağırlıktayken Cumhuriyet ve Osmanlı dönemi düşünürleri pek yok”. (Ö6)

“Kitaplarda örnekler hep geçmiş şahsiyetler ve olaylar ağırlıklıdır fakat günümüzden örnekler yetersizdir”. (Ö10)

“Yeni ders kitaplarında çok kültürlülük kavramı hemen hemen her ünite de vurgulanmıştır. Osmanlı örneği verilmiş. Toplumun dinamik tutan bir olgu olarak bahsedilmiştir”. (Ö12)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün tarih yönü hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; farklılıkların bir arada yaşayabilmesi için kışkırtıcı kavramlardan uzak durulması gerektiği, ders kitaplarının bu duruma dikkat ettiği, bunun örneğinin de İstanbul’un Fethi konusunun öğrenciye aktarılırken hoşgöründen bahsedildiği, insan sevgisinin tema olarak kullanıldığı, bu konuda tarihten örneklerin verildiği fakat yetersiz olduğu, konu bütünlüğü problemlerinin olduğu öğrencinin algılamasını güçleştirdiği, projelere sürenin yetmediği, tarihten örnekler verilirken Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin az yansıtıldığı, günümüz örneklerinin yetersiz kaldığı, hemen hemen her ünite de bu konuya vurgu yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır

Tablo 4.10'da; 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 4.10. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Sınıf İçi Çok Kültürlülük Uygulamalarına Dair Katılımcı Görüşleri

Katılımcı	Alt Kategori	f	Yüzde %
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüş	Sınıfta özgür düşünce ortamı sağlanmakta	5	%40
	Öğretmen merkezli ortamda değerler eğitimi	1	
	Öğretmen kendi çabalarıyla bilgilendirme yapmakta	2	
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının birleştirici yönü hakkındaki görüş	Sınıf içi uygulamalar hoşgörü, empati, saygı içerisindedir	8	%40
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının müfredat hakkındaki görüş	Müfredat dışına çıkılmıyor	1	%30
	Sınav ağırlıklı, ezber sistemi, kalabalık sınıflar	2	
	Milli tarih konuları yabancı öğrenciler için problem	1	
	Müfredat yoğunluğu uygulamaları sınırlandırmakta	1	
	Müfredat konuları çok kültürlülük için uygun	1	
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının sosyolojik yönü hakkındaki görüş	Türk öğrenciler yabancı öğrencilerden etkilenmekte	1	%25
	Metropolde Türk öğrenci kültürünü tanınamakta	1	
	Kültür etkileşiminde benimsememe ve yargılamalar etkin	2	
	Yabancı öğrencilerin değer yargılarına saygı korunmakta	1	
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının materyal yönü hakkındaki görüş	Ders kitapları dışına çıkılmamakta	1	%15
	Dramalar, kostümler, maniler, türküler, yemek kültürleri kullanılmakta	2	
2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının kısıtlayıcılar yönü hakkındaki görüş	Sosyal medyanın öğrencide yarattığı olumsuzluklar	1	%10
	Dil sorunu yaşanmakta	1	
Toplam		32	%100

Tablo 4.10'de görüldüğü üzere 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri incelendi ve 6 farklı kategoride sunuldu. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:

“2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüş” ($f=8$); “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının birleştirici yönü hakkındaki görüş” ($f=8$); “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının müfredat yönü hakkındaki görüş” ($f=6$); “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının sosyolojik yönü hakkındaki görüş” ($f=5$); “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının materyal yönü hakkındaki görüş” ($f=3$); “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının kısıtlayıcılar yönü hakkındaki görüş” ($f=2$). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüş ($f=8$) ve 2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının birleştirici yönü hakkındaki görüş ($f=8$)”tür. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüş:

“Uygulamalar sınırlıdır. Sınıfta farklı ırktan öğrenci olduğunda, ben öğretmen olarak sınıfa empati, misafirperverlik, yardımlaşma konularında bilgiler veriyorum. Sadece öğretmenlerin gayretiyle öğrenciler değerler eğitimi kapsamında bilgilendiriliyor”. (Ö5)

“Sınıf içerisinde öğretmen çok farklı etnik kökenden gelen öğrencileri eğitim sistemimiz içerisinde eğitmeye çalışmaktadır. Bunu sınıf içerisinde yaptığı etkinlikler ve grup çalışmalarlarıyla gerçekleştirir. Ancak bu uygulamalarda farklı etnik grupların birbirinin kültürünü tanıyıp benimsemelerinde zorluklarla (benimsememe, küçük görme, aşağılama) karşı karşıya kalınmaktadır”. (Ö11)

“Demokrasi kavramı işlenirken sınıfa özgürce fikirlerini söylemeleri için ortam sağlamaktayım. Bu durum çok kültürlülüğün uygulanmasına destek sağlar”. (Ö12)

“Sınıf içinde çok kültürlülük uygulamaları daha çok bu kavramla ilgili açıklamalar yapma ve bu açıklamalara uygun örnekler verme şeklinde olmaktadır. Elimden geldiğince her öğrencinin düşüncelerini ifade etmesine fırsat vermeye çalışır ve düşüncelerini ifade eden öğrenciler için herhangi bir olumsuz yargıda bulunmaktan kaçınırım”. (Ö14)

“Çok kültürlülük kavramına sınıf içerisinde yeri geldikçe değiniyorum. Örneğin sınıfımıza farklı illerden gelen bir öğrenci varsa onun kültürünün farklı oluşunun zenginlik olduğundan bahsediyorum. Eğer böyle bir öğrenci yoksa drama yöntemiyle farklı kültürleri sınıfa getirmiş oluyoruz. Sosyal bilgiler müfredatı çok kültürlülük için çok uygundur”. (Ö15)

“Öğretmenler olarak çok kültürlülük uygulamaları için herkesin fikirlerini özgürce ifade edebildiği demokratik ortamlar oluşturmaktayız. Böylece sınıf içinde ve toplumda farklılıklara saygı gelişmiş olacaktır”. (Ö17)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; değerler eğitimi konusunda eğiticinin rolünün büyük olduğu, kaynakların bu konuda sınırlı olduğu Ö5 kodlu katılımcı tarafından yapılmıştır. Ö11 ise farklı etnik kökenden gelen öğrenciler için sınıf içerisinde etkinlikler ve grup çalışmasının önemine değinmiş ancak farklılıkların bazen de birbirinin değerlerine hoşgörüyü zorlaştırdığı yorumunu yapmıştır. Ö12 ise demokrasi kavramının çok kültürlülüğü benimsetmek için önemli bir kavram olduğu üzerinde durmuştur. Ö14 kodlu katılımcı, öğrencilerin sınıf ortamında fikirlerini özgürce dile getirmesi için ortam sağladığını ve dönütlerinin olumsuz olmasından kaçındığını belirtmiştir. Ö15 ise, sınıfta kültürlerin tanıtımında farklı öğrenciler var ise bunlarla tanıtım yaptığını eğer böyle imkân yoksa drama tekniği ile farklı kültürleri sınıf ortamına getirdiğini dile getirmiştir.

2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının birleştirici yönü hakkındaki görüş:

“Sınıf içerisinde yabancı uyruklu öğrencilerimiz bulunmaktadır, bu öğrencilere farklı bir uygulama yapmamaktayız. Din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın kültürlere saygı içerisinde ders işlenmektedir. Uygulamalarımız hoşgörü ve saygı çerçevesindedir”. (Ö2)

“Empati etkinlikleri çok önemli. Ayrıca sınıf içi sorunlarda, sınıf birliği ve beraberliği için çözüm üretme etkinliklerinde çok kültürlülük ve hoşgörü çıkarımları öğrencilerin kendileri tarafından yapılabiliyor”. (Ö4)

“Bedriye Bileydi Ortaokulu çok kültürlülük uygulamaları içi çok güzel bir örnek ortamı. Yaşayarak, kaynaşarak kültür alışverişi sağlanabiliyor. Ancak metropol ortamında çocukların çoğu kültürünü tanımıyor”. (Ö7)

“Öğrenciler farklı din, dil, ırk, cinsiyet ve hatta bedensel farklılık taşımış olsa dahi herkes aynı potada farklılıklara saygı duyulduğu bir ortamda yoğurulmaya çalışılmakta”. (Ö9)

“Sınıf içerisinde çocukların bireysel farklılıkları göz önüne alınarak, farklı kültürlere saygı duyulmasına önem verilerek, demokrasi bilincini geliştirici uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların daha da zenginleşmesi gerekmektedir”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının birleştirici yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; sınıf içinde farklı gruptan öğrencilere eşit eğitim imkânı tanıdıkları ve uygulamaların hoşgörü ve saygı içinde yapıldığı, empatiye önem verildiği, Bedriye Bileydi Ortaokulu çok kültürlülük uygulamaları içi çok güzel bir örnek ortamı olduğu, bu okulun farklılıkları bünyesinde barındırdığı, tüm öğrencilerin aynı potada farklılıklara saygı duyulduğu bir ortamda yoğurulmaya çalışıldığı, demokrasi bilincinin gelişimine önem verildiği bulgusuna ulaşılır.

2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının öğretim programı yönü hakkındaki görüş:

“Yabancı öğrencilerin dil öğrenmeden derse gelmeleri, milli tarih ve eski savaşlar derste bahsedildiğinde duygusal olarak hassas olmaları problemler çıkmaktadır. Bizim öğrencilerimiz de yabancı öğrencilerden ahlaki konularda etkilenmeye başlıyor”. (Ö6)

“Kalabalık sınıflar ve sınavların test odaklı olması, programın ezberden öteye gitmemesine neden olmakta”. (Ö8)

“Uygulamalar yetersiz çünkü müfredat çok yoğun. O yoğunluktan çıkıp öğrenciye uygulama yapmamız çok zor. 5. sınıflarda maniler okundu, folklor ve yemek kültürü tanıtıldı, dramalar yapıldı; 6. sınıflarda yöreler, gelenekler, görenekler ile ilgili türküler söylendi ve yöresel kıyafetler giyinildi, dramalar yapıldı; 7. sınıflarda göç konusu ile ilgili drama etkinliği yaptırıldı”. (Ö10)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, 2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının müfredat yönü hakkında görüşlerde bulunmuşlardır. Bu görüşler incelendiğinde; dil sorunundan bahsedilmiş, milliyetçilik duygularının sınıf ortamında sorunlar çıkarabildiği, öğrencilerin birbirlerinden etkilendikleri, sınıfların kalabalık olmasının eğitim sistemini etkileyip uygulamayı ezbere yönelttiği, müfredat yoğunluğunun uygulamaları sınırlandırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ö10 kodlu katılımcı aynı zamanda bazı uygulamalar yaptığını şu sözlerle belirtmiştir; “5. sınıflarda maniler okundu, folklor ve yemek kültürü tanıtıldı, dramalar yapıldı; 6. sınıflarda yöreler, gelenekler, görenekler ile ilgili türküler söylendi ve yöresel kıyafetler giyinildi, dramalar yapıldı; 7. sınıflarda göç konusu ile ilgili drama etkinliği yaptırıldı”.

Tablo 4.11. sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramının uygulanması ve geliştirilmesine yönelik katılımcı görüşleri sunulmuştur.

Tablo 4.11. Sosyal Bilgiler Dersinde Çok Kültürlülük Kavramının Uygulanması ve Geliştirilmesine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Katılımcı	Alt Kategori	f	Yüzde %
Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde uygulama hakkında katılımcı görüşleri	Süre artırılmalı, risk azaltılmalı, konu genişletilmeli	3	%75
	Geziler, festivaller, bayramlar, müzeler	3	
	Dramlar, kostümler, danslar, münazara, beyin fırtınası	3	
	Günümüz önemli düşünürleri konuk edilmeli	1	
	Öğrenci kaynaştırılmalı, farklılıklar anlatılmalı	4	
	Gerçek yaşam deneyimi ve saha çalışması oluşturulmalı	1	
Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde öğretim programı hakkında katılımcı görüşleri	Çok kültürlülük ve insan sevgisi seçmeli ders olmalı	2	%45
	Öğrenci değişim programları hazırlanmalı	1	
	Etnik farklılık konusunda program geliştirilmeli	1	
	Yerel tarih dersleri	1	
	5. ve 6. Sınıflarda kültür dersleri	1	
	İnkılap tarihinde farklı ırklar ve birlik konuları	1	
	Milli tarih anlatmadaki zorluklar giderilmeli	1	
	Dönütler alınıp revize edilmeli	1	
Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesinde süreç öncesi hakkında katılımcı görüşleri	Misafir öğrencilere uyum programları	1	%45
	Dil ve uyum sorunları	1	
	Öğrenciler ayrı sınıflarda aynı program ile eğitilip birleştirilmeli	1	
	Önce aile ve toplum eğitilmeli	1	
	İrkçılık, ayrımcılık, önyargı bitmeli ve birlik beraberlik sağlanmalı	3	
	Hümanizm ve bilimsel araştırmalar artırılmalı	1	
Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde materyal hakkında katılımcı görüşleri	Kitapların yoğunluğu artırılmalı, konu bütünlüğü sağlanmalı	2	%25
	Materyaller artırılmalı	2	
	Soyut olan çok kültürlülük hikâyeler halinde sunulmalı	1	
Toplam		38	%100

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramının uygulanması ve geliştirilmesine yönelik katılımcı görüşleri 4 farklı kategoride sunulmuştur. Bu kategoriler sıklık değerleri açısından şu şekildedir:” çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde uygulama hakkında katılımcı

görüşleri” (f=15); “çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde program hakkında katılımcı görüşleri” (f=9); “çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesinde süreç öncesi hakkında katılımcı görüşleri” (f=9); “çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde materyal hakkında katılımcı görüşleri” (f=5). Bu kategoriler içerisinde sıklık değeri en fazla olan “çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde yöntem-teknik hakkında katılımcı görüşleri (f=15)”dir. Bu bulgular ışığında katılımcıların, konuya birbirinde farklı kategorilerle değindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategoriler ve kodlar incelendiğinde aşağıda yer alan ifadelerle örneklendirilmiştir:

Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde uygulama hakkında katılımcı görüşleri:

“Farklı kültürlere saygı ve hoşgörü kavramının geliştirilebilmesi, özgürce tartışma, sorgulama, eleştirel düşünme ortamlarında geliştirilebileceği için tartışma, münazara, beyin fırtınası gibi yöntemlerin çok yararlı olacağını düşünüyorum”. (Ö4)

“Öğrencilerin ayrı ortamlarda aynı programla eğitilmeleri daha sonra birleştirilmeleri gereklidir. Dil çok büyük problem bizim için. Ayrıca öğrenci kendi tarihinin anlatılmasını istiyor. Bununla ilgili çalışmalar yapılmalı. Kitaptaki projeler güzel fakat süre sorunu uygulamayı kısıtlıyor. Uygulamalar güvenlik açısından riskli. Program hoşgörüyü güzel anlatmış fakat aynı ortamda farklı öğrencilerin birlikte eğitimi için yeterli bilgi yok”. (Ö6)

“Geziler (yurt içi-yurt dışı), festivaller, bayramlar vs. ile geliştirilebilir”. (Ö7)

“Müzeler, tarihi yerlere geziler düzenlenebilir, sınıfta canlandırma-drama ile dersler işlenebilir, folklorik kıyafetler-danslar-müzikler sınıf ortamına taşınabilir. Bunları hazırlamak zaman almakta bunun için de bir ders saati eklenebilir. Halk Kültürü dersi maalesef lise sınavlarına hazırlık dersi olarak kullanılmakta”. (Ö8)

“Geçmiş müfredat kültür konuları olmalı fakat buna ek olarak günümüz kültürü de eklenmeli. Çocuk kıyas yapabilmeli. Sınıf ortamına Günümüz önemli düşünürleri konuk edilmeli çünkü kitaplar çok kültürlülük açısından yetersiz, karmaşık. Çocukların işine yarar bilgi yok. Materyal eksiklerimiz çok, mesela projeksiyon ve akıllı tahtamız yok. Uygulamalarda yetersiz kalıyor. Yurt dışında imkânlar iyi ve doğal ortamlarda uygulamalı ders işleniyor. Japonya'ya gittim her şeyi uygulama imkânları var”. (Ö10)

“Çok kültürlü eğitimde öneriler; ırkçılık, önyargı, cinsiyet ayrımı ve diğer ayrımcılıkların son bulması, öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmesi, farklı kültürlerin miraslarının-deneyimlerinin-bakış açılarının birleştirilmesi, kültürel olarak farklı öğrenciler için okulda öğrenilenlerle gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantılar kurulması, tüm bireyler için eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanması, farklı kültürlerin birleşimi için bilimsel araştırmaların yapılması, farklı kültürleri anlamak ve değerlendirmek için hümanistlik girişimlerde bulunulması, içerik ve sürecin - yapı ve özün - eylem ve yansıtmanın - bilgi ve değerlerin - felsefe ve metodolojinin-eğitimsel anlamlar ve sonucun birlikte ele alınması, farklılıkların eğitim içeriğini zenginleştirdiğinin farkında olunması, öğretmenlerin, etnik grupların özelliklerinin öğrencilerin dayanışmalarını nasıl etkilediğini anlamalarına yardım eden programların geliştirilmesi, öğrencilerin akademik başarılarını ve birbirleri ile ilişkilerini etkileyen bilgi-yetenek-tutum gelişimine katkı sağlayan gizil programlara katkılarının desteklenmesi, öğrencilerin ortak değerleri öğrenmelerinin sağlanması, eğitim yöneticilerinin okulları ekonomik olarak eşit oranda desteklemesi”. (Ö16)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde uygulama hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlülüğe katkı sağlayacak olan yöntemlerin tartışma, münazara, beyin fırtınası gibi yöntemler olduğu, öğrencilerin ayrı ortamlarda aynı programla eğitilmeleri daha sonra birleştirilmeleri gerekliliği, geziler (yurt içi-yurt dışı), festivaller, bayramlar vs. çokça yapılması gerektiği. Müzeler, tarihi yerlere geziler düzenlenebilir, sınıfta canlandırma-drama ile dersler işlenebilir, folklorik kıyafetler-danslar-müzikler sınıf ortamına taşınabileceği, sınıf ortamına günümüz önemli düşünürleri konuk edilmesi gerektiği ve bu düşünürlerin tecrübelerinden yararlanma isteği, farklı kültürlerin birleşimi için bilimsel araştırmaların yapılması, içerik ve sürecin - yapı ve özün - eylem ve yansıtmanın - bilgi ve değerlerin - felsefe ve metodolojinin-eğitimsel anlamlar ve sonucun birlikte ele alınması gerektiği önerilerine ulaşılır.

Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde öğretim program hakkında katılımcı görüşleri:

“Bana göre insan sevgisi ve çok kültürlülük dünya vatandaşı olma konusunda ayrı bir seçmeli ders olmalıdır. Bu ders Birleşmiş Milletler tarafından örgütlenerek

pek çok ülkede ders olarak okutulmalı ve öğrenci değişim programları yapılmalıdır”.
(Ö3)

“Öğrencilerin ayrı ortamlarda aynı programla eğitilmeleri daha sonra birleştirilmeleri gereklidir. Dil çok büyük problem bizim için. Ayrıca öğrenci kendi tarihinin anlatılmasını istiyor. Bununla ilgili çalışmalar yapılmalı. Kitaptaki projeler güzel fakat süre sorunu uygulamayı kısıtlıyor. Uygulamalar güvenlik açısından riskli. Program hoşgörüyü güzel anlatmış fakat aynı ortamda farklı öğrencilerin birlikte eğitimi için yeterli bilgi yok”. (Ö6)

“Müzeler, tarihi yerlere geziler düzenlenebilir, sınıfta canlandırma-drama ile dersler işlenebilir, folklorik kıyafetler-danslar-müzikler sınıf ortamına taşınabilir. Bunları hazırlamak zaman almakta bunun için de bir ders saati eklenebilir. Halk Kültürü dersi maalesef lise sınavlarına hazırlık dersi olarak kullanılmakta”. (Ö8)

“Son programla birlikte sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramının çok daha detaylı ele alındığı ve işlendiğini görmekteyim. Çok kültürlülük ile ilgili sahada yaşanan sıkıntılara dair geri dönütler alınıp programın bu konu ile ilgili bölümlerinin revize edilmesi uygulayıcılar açısından yararlı olacaktır. Görselleri kitapları yeterli buluyorum”. (Ö11)

“Çok kültürlü eğitimde öneriler; ırkçılık, önyargı, cinsiyet ayrımı ve diğer ayrımcılıkların son bulması, öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmesi, farklı kültürlerin miraslarının-deneyimlerinin-bakış açılarının birleştirilmesi, kültürel olarak farklı öğrenciler için okulda öğrenilenlerle gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantılar kurulması, tüm bireyler için eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanması, farklı kültürlerin birleşimi için bilimsel araştırmaların yapılması, farklı kültürleri anlamak ve değerlendirmek için hümanistlik girişimlerde bulunulması, içerik ve sürecin - yapı ve özün - eylem ve yansıtmanın - bilgi ve değerlerin - felsefe ve metodolojinin-eğitimsel anlamlar ve sonucun birlikte ele alınması, farklılıkların eğitim içeriğini zenginleştirdiğinin farkında olunması, öğretmenlerin, etnik grupların özelliklerinin öğrencilerin dayanışmalarını nasıl etkilediğini anlamalarına yardım eden programların geliştirilmesi, öğrencilerin akademik başarılarını ve birbirleri ile ilişkilerini etkileyen bilgi-yetenek-tutum gelişimine katkı sağlayan gizil programlara katkılarının desteklenmesi, öğrencilerin ortak değerleri öğrenmelerinin sağlanması, eğitim yöneticilerinin okulları ekonomik olarak eşit oranda desteklemesi”. (Ö16)

“Uygulamaya dönük etkinliklere kitaplarda yer verilebilir. Yerel tarih dersleri konulabilir”. (Ö18)

“Özellikle 5. ve 6. sınıf kitaplarında -ülkemin iklimi- konuları işlenirken sadece ekonomik açıdan değil kültürel açıdan da konu aktarılabilir. Hoşgörü, empati, saygı, kültürel zenginlik kavramları çok yönlü anlatılabilir. 8. sınıf İnkılap Tarihi programında da farklı kültürleri yaşayan insanların ortak bir amaç için mücadele verdiği üzerinde durulabilir. Ülkenin var olan zengin kültürü görsel ders araçları ile aktarılabilir”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde öğretim programı hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; çok kültürlülüğün ayrı bir ders olarak okutulması gerektiği, uyum problemi ve dil problemlerinin çözülmesi gerektiği, müze ve ören yeri gezileri ile drama-folklorik kıyafetler-danslar ve müziklerin uygulamalarda kullanılabileceği, uygulamalarda yaşanan sıkıntıların belirlenip düzenlenmesi gerektiği, tüm bireyler için eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanması ve farklılıkların eğitim içeriğini zenginleştirdiğinin farkında olunması gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesinde süreç öncesi hakkında katılımcı görüşleri:

“Farklı milletten öğrencilerimiz var bu öğrencilerde dil ve uyum sorunu yaşanmakta. Örneğin Suriyeli bir öğrencimiz şiddet dolu bir ortamdan geldiği için okulda saldırgan olabiliyor ve şiddet eğilimi gösterebiliyor. Arkadaşları ise onun bu durumunu kabullenemiyor. Bu tarz sorunlar için ilk önce uyum sorunu giderilmeli”. (Ö2)

“Öğrencilerin ayrı ortamlarda aynı programla eğitilmeleri daha sonra birleştirilmeleri gereklidir. Dil çok büyük problem bizim için. Ayrıca öğrenci kendi tarihinin anlatılmasını istiyor. Bununla ilgili çalışmalar yapılmalı. Kitaptaki projeler güzel fakat süre sorunu uygulamayı kısıtlıyor. Uygulamalar güvenlik açısından riskli. Program hoşgörüyü güzel anlatmış fakat aynı ortamda farklı öğrencilerin birlikte eğitimi için yeterli bilgi yok”. (Ö6)

“Toplumsal anlamda hoşgörü ve barış ortamının oluşması alt tabakalara da yansıtacağı için önce ailede verilen eğitimin önemli olduğunu düşünmekteyim. Önce toplum eğitilmeli okul ortamında da bu pekişecektir”. (Ö9)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesinde süreç öncesi hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu görüşler incelendiğinde; dil ve uyum problemlerinin giderilmesi gerektiği, öncelikle topluma hoşgörü ve barış duygularının öğretilmesi için ailede eğitimin başlamasının gerekliliği ve öğrencilerin önce ayrı programlarla eğitilip uyum ve dil sorunu giderilip daha sonra aynı ortamda eğitime devam etmelerinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesi sürecinde materyal hakkında katılımcı görüşleri:

“Kitaplarda konu olarak daha fazla işlenebilir. Geçmişte devletimizin zor durumdaki tüm toplumlara ayırım yapmadan yardım ettiği vurgulanarak, çok kültürlülüğün bir zenginlik ve bir renk olduğu vurgulanabilir”. (Ö5)

“Geçmiş müfredat kültür konuları olmalı fakat buna ek olarak günümüz kültürü de eklenmeli. Çocuk kıyas yapabilmeli. Sınıf ortamına günümüz önemli düşünürleri konuk edilmeli çünkü kitaplar çok kültürlülük açısından yetersiz, karmaşık. Çocukların işine yarar bilgi yok. Materyal eksiklerimiz çok, mesela projeksiyon ve akıllı tahtamız yok. Uygulamalarda yetersiz kalıyor. Yurt dışında imkânlar iyi ve doğal ortamlarda uygulamalı ders işleniyor. Japonya'ya gittim her şeyi uygulama imkânları var”. (Ö10)

“Çok kültürlülük kavramını çocuklara daha iyi kavratılmak için ders kitaplarında hikâyeler yer alabilir. Çok kültürlülük soyut bir kavramdır. Öğrenciler soyut kavramları hikâye yöntemi ile daha rahat öğrendiklerini düşünüyorum”. (Ö12)

“Özellikle 5. ve 6. sınıf kitaplarında -ülkemin iklimi- konuları işlenirken sadece ekonomik açıdan değil kültürel açıdan da konu aktarılabilir. Hoşgörü, empati, saygı, kültürel zenginlik kavramları çok yönlü anlatılabilir. 8. sınıf İnkılap Tarihi programında da farklı kültürleri yaşayan insanların ortak bir amaç için mücadele verdiği üzerinde durulabilir. Ülkemizin var olan zengin kültürü görsel ders araçları ile aktarılabilir”. (Ö20)

Yukarıdaki örnek ifadeler incelendiğinde katılımcılar, çok kültürlülüğün uygulanması ve geliştirilmesinde materyal hakkında görüşlerde bulunmuşlar. Bu

görüşler incelendiğinde; kitapların materyal olarak kullanıldığı ve burada konu seçiminde devletler arası yardımlaşma faaliyetlerinin seçilebileceği, sınıf ortamına önemli düşünürlerin davet edilebileceği ve bu sayede kalıcılığın artacağı, materyal eksiklerinin (projeksiyon ve akıllı tahtamız) giderilebileceği, ders kitaplarına hikayelerin eklenip öğrenme güçlüğünün ortadan kaldırılabilceği, görsel ders araçlarının zenginleştirilmesi gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularından hareket ederek sonuçlar ve tartışmalar sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma ile 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çok kültürlü eğitim yaklaşımına hangi düzeyde ve nasıl yer verildiğini tespit etmek amacıyla, 20 adet sosyal bilgiler öğretmenine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilmiş ve bulgulara ulaşılmıştır. Bu değerlendirmeler ile alan yazınına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Araştırma bulguları ışığında her bir soru ile ilgili elde edilen sonuçlar:

1) Katılımcılar için çok kültürlülüğün ne anlam ifade ettiği incelenmiş ve katılımcıların %75'i çok kültürlülüğün kültür yönü hakkında görüş bildirmiş. Çok kültürlülük bu katılımcılar için; kültür alışverişi, kültürel zenginlik ve kültürlerin kaynaşması, farklı ritüeller, halkoyunları, yeme-içme alışkanlıkları, sünnet töreni, giyinme, evlenme töreni anlamlarını ifade ettiğini belirtmişlerdir. Yine katılımcıların diğer kısmı, çok kültürlülüğün özgünlükler yönü hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar, bunlar; farklı din, dil, ırk, cinsiyet, millet ve yaşanan coğrafyada çok seslilik ve çok renkliliktir. Benzer bir çalışma yapmış olan Bahadır (2016) katılımcıların %68'inin çok kültürlülüğü farklı öğelere sahip kişilerin birlikte yaşaması olarak algılandığı sonucuna ulaşmış. Yine bu alanda çalışma yapmış olan Morkoç (2019) çok kültürlülük algısını; katılımcıların %54 ile farklı kültürel öğelere sahip kişilerin aynı coğrafyada yaşaması, %22'sinin kültürel zenginlik olarak belirtmiştir. Baktığımızda katılımcıların çok kültürlülüğün onlarda çağrıştırdığı ifadeler büyük oranda; kültürel kaynaşma, kültür alışverişi, çok renklilik ve kültürel zenginliktir. Araştırmada sadece bir katılımcının farklılıkların sadece kültür, ırk, din alanında değil cinsel yönelim, engel durumu ve sosyal sınıf kavramlarından da bahsederek çok kültürlülüğün çok yönlü bir kavram olduğunun altını çizmiştir. Tünkler'in (2020), çalışması da elde edilen bu bulguyu destekleyerek öğretmenlerin çok kültürlülüğü sadece kültürel

farklılık olarak yorumladıkları, yaş, sosyal sınıf, engelli olma gibi farklılıkları ifade etmediklerini belirtmiştir. Bu bilgiler elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

2) Ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülük kavramının katılımcılar için ne anlam ifade ettiği araştırılmış. Bu araştırma sonucunda; %50 oranında ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin eksik yönleri hakkındaki görüşler belirtilmiştir. Katılımcılar için ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülük; farklılıklara ait öğelerin eksik olduğu ve tek tip öğrenci modelini hedeflediği, etkinlikler için prosedürlerin fazla olduğu, milli eğitim anlayışının var olduğu, çok kültürlülüğün tam anlamıyla anlaşamadığı, sığ bilgilerin fazlalığı ve derse yansımaların az olduğu yorumları yapılırken eğitimde zorunlu olması önerisi de sunulmuştur. Buna destek olarak Demir'in (2012), Erciyes Üniversitesi öğretim elemanlarına uyguladığı ölçek sonucunda ülkemizde çok kültürlü eğitimin sınıflara entegre edilmesi ve içerikte çok kültürlülüğün yansıtılmasını önemsedikleri fakat bazı nedenlerde bunu yeterince yapamadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Anlaşılacağı üzere yoğunluk eğitimde çok kültürlülüğün istenildiği ölçüde yansıtılmadığıdır. Katılımcıların %40'ı ise ülkemizde çok kültürlü eğitim sisteminin bütünleştirici yönleri hakkındaki görüşlerde bulunmuşlar, bu görüşler özetle kültürel birlikteliğin yaşandığı ve hoşgörü, empati, farklılıklara saygı becerilerinin mevcut olduğu yönündedir. Toprak'ın (2008), Tokat'ta görev yapan öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada ülkemizde öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konusunda olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Polat'ın (2012), okul müdürlerinin çok kültürlülüğe ilişkin tutumlarını inceleyen çalışması da aynı görüşü desteklemektedir.

3) Dünyada uygulanan çok kültürlülük sisteminin katılımcılar için ne anlam ifade ettiği incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; %40'ı dünyada çok kültürlülüğün gelişim seyri hakkında, diğer %40 ise dünyada çok kültürlülüğün ayrıştırıcı ve birleştirici yönü hakkındaki görüş belirtmiştir. Gelişim seyri ile ilgili bulgular incelendiğinde; dünyada eğitim, demokrasi ve gelişmişlik hoşgörüyü artırır; ABD, Avustralya, Kanada'da gelişmiştir. Japonya, Finlandiya, Norveç gibi demokratik ülkelerde gelişmiştir. Avrupa, Amerika, Avustralya iyi örnekleridir ve adaptasyon için Avrupa'da dil öğretimi yaygın sonuçlarına ulaşılır. Katılımcımız çok kültürlülüğün geliştiği merkezlere ABD, Avustralya, Kanada, Avrupa, Norveç, Finlandiya örneklerini vermiştir. Yanık'ın (2012), çok kültürlülüğün gelişimi ile ilgili yorumu incelendiğinde; "çok kültürlülük kavramı gelişim dönemi incelendiğinde 1970'li yıllarda Avustralya, Kanada ve ABD'de gelişim gösterdiği ve bu bölgelerde kültürel

çeşitlilik ve farklılıkları temel aldığı görülmüştür. Tarihte her dönemde toplumlar kendi aralarında ekonomik, sosyal, siyasi etkileşimde bulunmuşlar. Fakat büyük gelişim Avrupalı devletlerin sömürge dönemlerinde yaşanmıştır.” Siviş’e (2019), göre ise “çok kültürlülük özellikle ABD, Kanada ve İngiltere gibi çok uluslu devletler başta olmak üzere birçok ülkenin eğitim programlarında çok kültürlü eğitim ilkeleriyle yer bulmuştur.” Çok kültürlülüğün ayrıştırıcı ve birleştirici yönü hakkında yorumlar incelendiğinde ise; ırkçılık arttı, farklılıklara hoşgörü azaldı, milli kültür korunmalı çünkü popüler kültür zararlıdır, ırkçılık önleyici tedbirler yok gibi olumsuz eleştirilerin yanında; insan hakları, farklılıklara saygı ve beraberliğe önem veriliyor ve yeterli fikrim yok yorumlarının fazlalığını da görülmektedir. Yanık’ın (2012), “*Dünyadaki Çok Kültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye’de Çok Kültürlülük Eleştirel Bir Bakış*” adlı çalışmasının sonuç bölümünde dünyadaki çok kültürlülük uygulamalarının nasıl şekil aldığı incelenmiş, “özellikle batılı ülkelerde çok kültürlülüğün bittiğine ilişkin söylemler, Batılı ülkelerde yer alan azınlıklara, etnilere ve göçmenlere yönelik bir çözüm önerisinden daha çok sömürgeci kurtulamayan bir düşüncenin tekrarı olabileceği sorunsalını örtük olarak içermektedir” yorumunu yapmıştır.

4) Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramı hakkında katılımcı görüşleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; katılımcıların %60’ı sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülüğün öğretim programı yönü hakkında görüş bildirmişlerdir. Bu görüşler genel itibari ile müfredatta çok kültürlülüğün yeterince bahsedilmediği yönündedir. Bununla birlikte, Osmanlı tarihi bölümünde hoşgörü vurgusuyla konunun yer aldığı, demokrasi temelli, farklılıklara hoşgörüye dayandığı ve 4. 5. 6. ve 7. sınıf toplum ve kültür konularında ağırlıklı bahsedildiği yorumu yapılmıştır. Çok kültürlülüğün öğretim programında yansımaları hakkında yeterince yer almadığı sonucu ağırlık kazanmıştır. Katılımcıların %50’si ise çok kültürlülüğün; farklılıklara saygı, insan hakları ve dünya uluslarını birleştirme açısından çok önemli olduğu vurgusunu yapmıştır. Bahadır’ın (2016), yapmış olduğu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük algılarının olumlu yönde olması sonucu da çalışmamızı desteklemektedir.

5) 2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çok kültürlülük açısından değerlendirilmesi ve sosyal bilgiler programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; %45 oranında 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının Türkiye tarihi, Türkiye coğrafyası

temelli, bilgi ve öğretmen merkezli yorumlarını yapmıştır. %60 oranında ise 2018 programının daha fazla hoşgörü, düşünme ve dünya insanı olma fikri var olduğu, kazanımların ve sınıf içi uygulamaların yeterli olduğu sonucuna varmıştır. %15 gibi az bir katılımcı grubu ise iki müfredatın kazanım ve sürelerinin benzer olduğu görüşünü belirtmişlerdir. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında Kültür Miras, Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında ağırlıklı olarak çok kültürlülüğün yer aldığı görüşü hâkimdir. Keskin ve Yaman (2014), 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında, çok kültürlülüğün iki öğrenme alanında “Kültür Miras- Küresel Bağlantılar” daha fazla değinildiğini belirtmiş ve ortak sonuca ulaşmıştır. Aynı şekilde Açıkalin’da (2010), bu görüşü ortaya koyduğu çalışması ile desteklemektedir.

6) 2005 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; genel öğretmen görüşü 2005 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerik yönü hakkındadır. Birbirinden farklı olan bu yorumların oranı %90’dır. Ayrıntılı incelediğimizde, %30’u çok kültürlülüğün ders kitabında bilgi, kavram ve içerik yetersizliğini savunurken, %20’si konuların Türk kültürü, Osmanlı tarihi, milli tarih ve coğrafya ağırlıklı olduğu yönünde görüş belirtmiş, %15’i ise farklılıklara saygı ve birleştirici öğelerin var olduğunu yorumunu yapmıştır. Taş’ın (2019), hazırladığı “*Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Çok Kültürlülük: 1998-2017 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırması*” konulu tezi de 1998 programına uygun hazırlanmış ders kitaplarının, çok kültürlülük ilgisinin 2/10 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma ile 2005 ders kitaplarında çok kültürlülük vurgusunun yeterince yapılmadığı ve katılımcılardan elde ettiğimiz sonuçlar ile de milli tarih temelli konularımızın daha ağırlıkta olduğu yorumu yapılmaktadır.

7) 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; katılımcılar %45 oranında, 2005 sınıf içi uygulamalarda müfredatın olumsuz yönü hakkındaki görüş belirtmişlerdir. Ayrıntılı incelediğimizde, %30’u programda yeterince yer almadığını belirtirken diğer katılımcılar ise sınırlı ünitelerde yer aldığını, ezber konusu olduğu ve yabancı öğrenciye uygun olmadığını ve bu eksikliklerin sınıf içi uygulamalar açısından sınırlayıcı olduğu yorumlarını yapmışlardır. Araştırmanın %30’unu oluşturan katılımcılar ise 2005 sınıf içi uygulamaların eğitimciler yönü hakkında görüş belirtmişlerdir. Bunlar; her öğrenciye eşit eğitim ortamı ve farklılıklara

saygının esas olduğu eğitim ortamının sağlandığı yönündedir. Elde edilen bulgular ışığında eğitimcilerin çok kültürlülüğe karşı olumlu tutum sergilemelerine karşın müfredatın sınıf içi uygulamaları sınırlandırdığı yorumu yapılmaktadır. Yine Taş'ın (2019), bir önceki bulguda elde ettiğimiz sonucu ışığında 1998 müfredatının çok kültürlülük yansımalarının yetersiz olduğu sonucu da elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

8) 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; %55'i 2018 sosyal bilgiler programında çok kültürlülüğün yöntem-teknik yönü hakkındaki görüş belirtmiştir. Ayrıntılı incelediğimizde; %15'i programın ve etkinliklerin yeterli olduğunu, %10'u eski Türk büyüklerinin yaklaşımları ile tanık göstermeye başvurulduğunu, %10'unu görsellerin yeterli etkileşim olgusunun yüksek olduğu ve %5'i yakından uzağa ilkesinin başarılı şekilde kullanıldığı bilgisini vermiştir. Demir'in (2015), "*Çok kültürlü Eğitim Programlarının Tasarlanmasına İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin İncelenmesi*" adlı çalışmasında, içerik düzenlemede yakından uzağa ilkesinin temel alınmasını gerektiği sonucuna ulaşmış. Elde edilen veriler bu noktada birbirini destekler niteliktedir. Tünkler'in (2020), çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin, farklı öğrencilerin sınıf ortamında birtakım kavramları anlayabilmeleri ve daha iyi bir sınıf etkinliği oluşturulabilmesi için farklı öğretim yöntemleri hakkında kafa yormaları gerektiğini savunmaktadır. Bunun için; drama, gezi, pazar yeri, rol oynama, örnek olay, istasyon ve akvaryum gibi tekniklerin kullanılabilceğini belirtmiştir.

9) 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair katılımcı görüşleri incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; %35'i 2018 ders kitaplarında çok kültürlülüğün içerikte olumsuz yönü hakkında görüş bildirirken %35'i de birleştirici yönü hakkında görüş belirtmiştir. İçerikteki olumsuzlukları detaylı incelediğimizde; konu ve içeriğin yetersizliği, süre ve etkinliklerin sınırlılığı, ayrı konu başlığı şeklinde yer almadığı yorumlarına ulaşılır. Birleştirici yönünü incelediğinde ise; hoşgörü, birlik ve beraberlik, insan sevgisi temalı olduğu, ayrımcılık ve önyargıları reddettiği bulgusuna ulaşırız. Demir (2015) çalışmasında çok kültürlülük açısından öğrenme-öğretme sürecinde materyallerin önemine değinmiş. Metinlerin ve ders kitaplarının araştırmaya katılan katılımcılar açısından en önemli araç gereç olduğu bilgisi verilmiştir. Erken yaşta çocukların, çok kültürlü özellik

kazanması, özel günler dâhil olmak üzere toplumdaki farklılıkları içerecek şekilde hazırlanması, ayrımcılık içeren öğelerden kaçınılması gerekliliği belirtilmiştir.

10) 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarına dair katılımcı görüşleri ile ilgili bulgular incelenmiş. Bu inceleme sonucunda; katılımcıların %40'ı 2018 sınıf içi çok kültürlülük uygulamalarının eğitici-öğretici yönü hakkındaki görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler; %25 sınıfta özgün düşüncenin sağlandığı, %10 birtakım eksiklikler sonucu öğretmenin kendi çabasıyla bilgilendirmeler yaptığı, %0,5 sınıf ortamının öğretmen merkezli olduğu yönündedir. Araştırmada öğretmen özellikleri üzerinde de durulmuş, gerek sınıf ortamında, gerek ders kitaplarında, gerek programda yaşanan eksiklikler sonucu öğretmenlerin bu eksiklikleri kapatabilmek için çaba harcadıkları belirtilmiştir. Bazı durumlarda otoritenin öğretmen olduğu ve öğrencinin geri planda bırakıldığı aktarılmıştır. Araştırma sonuçlarımız öğretmenlerin çok kültürlü eğitim sürecinde farklılıklara saygının, farklı yapıdaki öğrenci gruplarının ihtiyaçlarına cevap verebilmenin, mesleki bilgiye sahip ve iyi bir formasyon eğitimi almış öğretmenlerin varlığının önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Chislom'un (1994), öğretmen yetiştirme ile ilgili görüşleri de bu sonucu desteklemektedir. Kaya (2013), Bahadır (2016), Avval (2018), Demir (2015), Siviş (2019), Morkoç (2019) çok kültürlülük ile ilgili öğretmen görüşleri üzerine yapılan önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda süreçte eğitimcilerin önemine vurgu yapılmıştır. Katılımcıların %40'ı ise uygulamalarının birleştirici yönü hakkında görüş belirtmiş, sınıf içi uygulamaların hoşgörü, empati, saygı çerçevesinde olduğunu aktarmıştır. Farklılıklara saygının ve hoşgörünün sağlandığı sınıf ortamları oluşturulmuş. Banks'ın (2014), okul ortamında bu özelliklerin sağlanması için önemli reformların sağlanması gerektiği yönündeki görüşleri bulguları desteklemektedir.

11) Son bölümde, sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramının uygulanması ve geliştirilmesine yönelik katılımcı görüşleri incelenmiş. Bu inceleme sonucunda birçok öneri sunulmuştur. Bunlar; %75 uygulama, %45 program, %45 süreç öncesi, %25 ise materyal konusunda olmuştur. Bazı katılımcıların her ikisi veya her üçü hakkında yorumlar yapmışlardır. Uygulama ile ilgili görüşler detaylı incelendiğinde; uygulamalarda süre artırılmalı, risk azaltılmalı, konu genişletilmeli; geziler, festivaller, bayramlar, müzeler ile ilgili etkinlikler oluşturulmalı; dramlar, kostümler, danslar, münazara, beyin fırtınası gibi yöntem-teknikler kullanılmalı; günümüz önemli düşünürleri konuk edilmeli; öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri

fırsatı verilmeli ve kaynaştırma etkinlikleri düzenlenmeli. Program ile ilgili görüşler detaylı incelendiğinde; çok kültürlülük ve insan sevgisi seçmeli ders olmalı; öğrenci değişim programları hazırlanmalı; etnik farklılık konusunda program geliştirilmeli; 5. ve 6. Sınıflarda kültür dersleri konulmalı; inkılap tarihinde farklı ırklar ve birlik konuları teması oluşturulmalı; dönütler alınıp revize edilmeli. Süreç öncesi ile ilgili görüşler detaylı incelendiğinde; misafir öğrencilere uyum programları hazırlanmalı; dil problemi ve uyum sorunları çözülmeli; öğrenciler ayrı sınıflarda aynı program ile eğitilip daha sonra birleştirilmeli; önce aile ve toplum eğitilmeli; ırkçılık, ayrımcılık, önyargı bitmeli ve birlik beraberlik sağlanmalı; hümanizm ve bilimsel araştırmalar artırılmalı. Materyal ile ilgili görüşler detaylı incelendiğinde; kitapların yoğunluğu artırılmalı, konu bütünlüğü sağlanmalı; materyaller artırılmalı; soyut olan çok kültürlülük hikâyeler halinde sunulmalı öğrencinin algısı kolaylaştırılmalıdır.

5.2. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde bulgu ve sonuçlardan hareketle bazı öneriler sunulmuştur; daha olumlu ve daha sağlıklı eğitim-öğretim ortamının sağlanabilmesi için, yenilenen ders kitaplarında ve programlarda çok kültürlülüğe ve çok kültürlü öğelere daha fazla yer verilmelidir. Günümüz önemli düşünürleri okul ortamına davet edilerek, öğrencilere tarihe tanıklık eden kişilerden bilgi edinme imkanı sağlanmalı. Çok kültürlülük, hoşgörü, kültür ve insan sevgisi konulu seçmeli dersler öğretim programına dahil edilmeli. Yurt dışından gelen öğrenciler için program geliştirilmeli. Misafir öğrencilere uyum programı hazırlanmalı ve dil problemi giderilmeli. Yurt içi ve yurt dışı gezileri, festivaller düzenlenip, müzelere ve ören yerlerine geziler planlanabilir.

Türkiye’de, çocukların eğitim görevini üstlenen ve Milli Eğitim Bakanlığı’nda görev yapan öğretmenlerimize hizmet içi eğitim kapsamında destek eğitimi, öğretmen adayları için ise yetiştiği eğitim fakültelerinde ilgili alanda dersler verilmelidir. Çok kültürlülük ve kültürlerarası hoşgörü kapsamında alanda yapılacak olan araştırmalar artırılmalı, eksikler giderilmelidir. Öğrencilerin eğitim gördüğü ilkökul seviyesinde çok kültürlülük, hoşgörü ve insan sevgisi temalı seçmeli ders düzenlenmeli ve öğrencilerin bu konudaki eksikleri giderilmelidir. Eğitimin ilk başladığı kurum olan aile ve toplumda, çok kültürlülük, insan hakları, farklılıklara saygı kapsamında destek eğitimleri verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar: çokkültürlü ve küresel eğitim. *İlköğretim Online*, 9(3), 1226-1237.
- Arsıanoğlu, İ. (2012). *Genel sosyoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi, ss. 174,185
- Avval, T. G. (2018). *Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin ve sosyal bilimcilerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime bakış açıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aydemir, M. (2018). Yenilenen sosyal bilgiler dersi öğretim programının barış eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, 4(1), 57-58.
- Bahadır, Ö. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Banks, J. A. (Ed.). (2009a). *The routledge international companion to multicultural education*. New York : Routledge.
- Banks, J. A. (2010b). *Multicultural education: characteristics and goals* In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives (Seventh Edition Ed., Pp. 3-26)*. United states of America Johnwiley & Sons.
- Banks, J. A. (2013c). *Çokkültürlü eğitime giriş*. (H. Aydın, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Banks, J. A. (2014d). *An introduction to multicultural education* US: Pearson.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yayınları.
- Canatan, K. (2009). Avrupa toplumlarında çokkültürcülük: sosyolojik bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 80-96.
- Chislom, I. M. (1994). Preparing teachers for multicultural classrooms. *The Journal of Educational Issues of Language Minority Students*, 14, 43-68.
- Coşkun, H. (2016). *Kültürlerarası eğitim türkiye ve almanya örneği*. Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung.

- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler programlarının incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 62, 90-91.
- Demir, N. (2015). *Çokkültürlü eğitim programlarının tasarlanmasına ilişkin öğretim elemanı görüşlerinin incelenmesi*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demir, S. (2012). Çok kültürlü eğitimin erciyes üniversitesi öğretim elemanları için önem derecesi. *International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1453-1475.
- Demir, T. (2019). *Mavisel Yener’in Öykü ve Romanlarındaki Çok Kültürlülük Öğelerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dönmezer, S. (1999). *Toplumbilim*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Duverger, M. (2004). *Siyaset sosyolojisi*. (Ş. Tekeli, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ensaroğlu, Y. (2001). Modernleşme sürecinde çokkültürlülük, modernleşme ve çokkültürlülük. İstanbul. İletişim Yayınları
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel, C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gündem, S. (1995). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış*. İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No:13, Ankara.
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC’si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güvenç, B. (2011). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- İçli, G. (2012). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kahn, M. (2008). Multicultural education in the united states: reflection. *Intercultural Education*, 19(6), 527-536.
- Kaya, Y. (2013). *Öğretmenlerin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). ilköğretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: çokkültürlü eğitim. *Turkish Studies*, 9(2), 933-960.
- Milli Eğitim Bakanlığı[MEB]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara. 23 Nisan 2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden erişildi.
- Morkoç, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi (Erzurum Kenti Örneği)*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Nohl, A. M. (2009). *Kültürlerarası pedagoji*. (R. N. Somel, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Önder, A. T. (2015). *Türkiye'nin etnik yapısı*. Ankara: Kripto Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2016). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.), *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı* içinde (s.16-17). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dursun, D. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* içinde (s.83-84). Ankara: Pegem Yayınları.
- Polat, S. (2012). Okul müdürlerinin çok kültürlülüğe ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (42), 334-343.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Siviş, S. (2019). *Öğretmenlerin eğitimde çok kültürlülük üzerine algılarının değerlendirilmesi*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Taş, C. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında çok kültürlülük: 1998-2017 sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Toprak, G. (2008). *Öğretmenlerin çokkültürlü tutum ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlilik çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Tünkler, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel, çokkültürlü eğitime ve küresel vatandaşlık eğitimine yönelik bakış açıları. *Milli Eğitim Dergisi* 49(226), 255-290.
- Üstel, F. (2011). *Makbul vatandaşın peşinde u. meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vatandaş, C. (2002). *Çokkültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Yanık, C. (2012). *Dünyadaki çokkültürlülük tartışmaları bağlamında türkiye'de çok kültürlülük eleştirel bir bakış* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

EK-1

GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, ismim Nihal ÇETİNKAYA. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. Bilimsel amaçlı hazırlanan bu çalışmada “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2018 ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında çok kültürlülüğe hangi düzeyde ve nasıl yer verildiğine” ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla görüşme yapmak istemekteyim. Bu görüşme ile elde edilen veriler yüksek lisans tezimde kullanılacaktır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin bu alanda yapılacak çalışmalara katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Araştırma boyunca söylediklerinizi çalışmamda doğru ve ayrıntılı yansıtabilmek amacı ile görüşmede kayıt cihazı kullanılacaktır. Görüşme tahminen 30 dakika sürecektir. Bilimsel çalışmaya destek verdiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyet: Yaş: Meslekteki Yıl (kıdem):
Doğum Yeri:

- 1) Çok kültürlülük sizin için ne ifade ediyor?
- 2) Ülkemiz eğitim sisteminde çok kültürlülük kavramı hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 3) Dünya da uygulanan çok kültürlülük kavramı hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 4) Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük hakkında görüşleriniz nelerdir?
- 5) 2004 ve 2018 programını çok kültürlülük açısından karşılaştırınız? Sosyal bilgiler programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair düşünceleriniz nelerdir?
- 6) Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair düşünceleriniz nelerdir?
- 7) Sınıf içerisinde çok kültürlülük uygulamaları nasıl gerçekleşmektedir, bu uygulamalara dair düşünceleriniz nelerdir?
- 8) 2018 Sosyal bilgiler programında yer alan çok kültürlülük kavramına dair düşünceleriniz nelerdir?

9) Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan çok kültürlülük kavramına dair düşünceleriniz

nelerdir?

10) Sınıf içerisinde çok kültürlülük uygulamaları nasıl gerçekleşmektedir, bu uygulamalara dair düşünceleriniz nelerdir?

11) Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlülük kavramının uygulanması ve geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir? Nasıl olmalıdır?

TEŞEKKÜRLER

EK-2

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad: Nihal ÇETİNKAYA

Doğum Yeri ve Doğum Tarihi: Amasya / 15.02.1990

e- mail: nhl_ctnk@gmail.com

Eğitim Durumu

Üniversite: 2009-2013 Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: 2017-2020 Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

İş Tecrübesi

2015-2016 Amasya Suluova Fatih Lisesi /AMASYA (Coğrafya Öğretmeni)

2016-2017 Amasya Uygur Ortaokulu/AMASYA (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

2018-2019 Akdeniz Rüzgâr Koleji/ ANTALYA (Coğrafya Öğretmeni)

2019-2020 Antalya Boğaziçi Koleji/ ANTALYA (Coğrafya Öğretmeni)

Seminerler ve Kurslar

2014-2015 İşaret Dili Eğitimi

2017-2018 İFEMS İnternational Field Education of Yıldız Teknik Üniversitesi (Bildiri Sunumu-Katılım Belgesi)

2017-2018 ALEMTAYS (Alan Eğitiminde Materyal Sempozyumu) Yıldız Teknik Üniversitesi (Materyaller ile Birincilik)

2018-2019 İFEMS İnternational Field Education of Yıldız Teknik Üniversitesi (Bildiri Sunumu-Katılım Belgesi)

2018-2019 ALEMTAYS (Alan Eğitiminde Materyal Sempozyumu) Yıldız Teknik Üniversitesi (Materyaller ile Derece)

EK-3

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tarih ve imza

Ad ve Soyad

İNTİHAL RAPORU

Nihal ÇETİNKAYA

ORIGINALITY REPORT

12%

SIMILARITY INDEX

10%

INTERNET SOURCES

6%

PUBLICATIONS

9%

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	mafiadoc.com Internet Source	1%
2	www.hubyar.eu Internet Source	1%
3	docplayer.biz.tr Internet Source	1%
4	www.turkishstudies.net Internet Source	1%
5	usb2018.ahievran.edu.tr Internet Source	<1%
6	Submitted to Ahi Evran Aniversitesi Student Paper	<1%
7	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Student Paper	<1%
8	www.yumpu.com Internet Source	<1%
9	www.savsatinsesi.org Internet Source	<1%

Doc. Dr. Ayhan AKIŞ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KARAR

Toplantı Tarihi : 12/04/2019

Karar Sayısı : 92

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Ayhan AKIŞ**'in danışmanlığını, **Nihal ÇETİNKAYA**'nın araştırmacılığını üstlendiği, "*Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çok Kültürlü Yaklaşımın Öğretim Programına Yansımalarının İncelenmesi*" başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan mülakat çalışmasının uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Ayhan AKIŞ**'in danışmanlığını, **Nihal ÇETİNKAYA**'nın araştırmacılığını üstlendiği, "*Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çok Kültürlü Yaklaşımın Öğretim Programına Yansımalarının İncelenmesi*" konulu mülakat çalışmasının, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Ahmet BAYANER
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ
(imza)

12.04.2019
A.A.D.K.
Bil.İşl.